

Latvijas iedzīvotāju finanšu pratības stratēģija 2021.–2027. gadam

2021

Saturs

1.	Esošās situācijas raksturojums	2
1.1.	Finanšu pratības stratēģijas 2014–2020 raksturojums	2
1.2.	Finanšu pratības stratēģijas 2014–2020 īstenošanas pieredzes ieguvumi	4
1.3.	Finanšu pratības stratēģijas 2014–2020 sasaiste ar valsts plānošanas dokumentiem	4
1.4.	Finanšu pratības situāciju ietekmējošie procesi un notikumi (2014–2020)	5
1.5.	Finanšu pratības izmaiņas un statuss (2014–2020)	7
2.	Finanšu pratības stratēģiskās vadības principi, konceptuālie un metodoloģiskie aspekti	9
2.1.	FPS 2014–2020 lietotie jēdzieni un to skaidrojums	9
2.2.	FPS 2021–2027 lietotie jēdzieni un to skaidrojums	9
2.3.	Konceptuālie un metodoloģiskie aspekti	10
2.4.	Stratēģiskās vadības principi. OECD rekomendācijas un ieteikumi: to ieviešanas lietderība un perspektīvas Latvijā	11
3.	Vīzija, mērķi, uzdevumi un sasniedzamie rezultāti	13
3.1.	FPS 2021–2027 arhitektūra	13
3.2.	Vīzija	13
3.3.	Mērķa grupas	14
3.4.	Iesaistītās puses	15
3.5.	Mērķi, darbības virzieni, uzdevumi, snieguma rādītāji	16

1. Esošās situācijas raksturojums

1.1. Finanšu pratības stratēģijas 2014–2020 raksturojums

Latvijas Finanšu pratības stratēģija 2014–2020 (FPS 2014–2020 vai Stratēģija)¹ bija pirmais stratēģiskā līmeņa dokuments Latvijā, kas raksturoja Latvijas valsts un sabiedrības vēlmi veidot sakārtotas ekonomiskās attiecības un finanšu vidi, pievēršoties katra cilvēka finanšu zināšanām un rīcības izvēlēm kā nozīmīgam faktoram, lai panāktu ilgtspējīgu finanšu stabilitāti un labklājību gan indivīda, gan visas sabiedrības līmenī. Tas noteica vieno-tu stratēģisku pieeju iedzīvotāju finanšu pratības līmeņa pakāpeniskai paaugstināšanai vidējā plānošanas termiņā.

FPS 2014–2020 bija adresēta finanšu un ekonomiskās izglītības aktivitāšu nodrošinātājiem un attīstītājiem Latvijā. Tā paredzēja, ka Stratēģijas mērķi tiek sasniegti, partneriem īstenojot aktivitātes valsts izglītības satura pilnveidē, mūžizglītības mācību satura un zināšanu pārbaudes rīku izstrādē un popularizēšanā, kā arī sadarbības projektos starp iesaistītajām valsts un pašvaldību iestādēm, dažādu izglītības pakāpju mācību iestādēm, nevalstiskajām organizācijām (NVO), finanšu sektora profesionālajām asociācijām un finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem, ietverot arī starptautisko partneru aktivitātes un sniegto atbalstu. Tātad FPS 2014–2020 tika noteikts fokuss uz finanšu zināšanām un izglītību, adresējot to sabiedrības grupām, kuras iekļaujas izglītības procesos un ir sasniedzamas tiem, kas nodrošina izglītošanu.

FPS 2014–2020 arhitektūrā nozīmīga vieta bija vīzijai, kas bija Stratēģijas veidotāju (iesaistīto pušu ekspertu) redzējums par ideālo statusu izraudzītajās finanšu pratības raksturlielumu pozīcijās. Atbilstoši vīzijai Stratēģijas veidotāji² izraudzījās un definēja tās mērķus, darbības virzienus un uzdevumus.

Stratēģijā tika noteikti trīs mērķi: **finanšu plānošanas un uzkrājumu veidošanas tradīcija (1), finanšu pakalpojumu vides integritāte (2), sabiedrības finansiālā ilgtspēja un attīstība (3)**. Atbilstoši mērķim tika definēti virzieni un tiem atbilstoši uzdevumi. Kopumā Stratēģijā tika noteikti 17 uzdevumi, to īstenošanai, mērķa grupas, finansējuma avots, īstenošanas periods. Finansējuma avoti lielākoties bija vai nu Stratēģijas veidošanas partneru finansējums, vai Eiropas Savienības (ES) fondu finansējums, bet trīs uzdevumu īstenošanai Labklājības ministrijas (LM), Ekonomikas ministrijas (EM), Finanšu ministrijas (FM) un IZM resursi vai finansējums.

Uzdevumus var grupēt kā tādus, kas bija vērsti uz:

- **finanšu izglītības pilnveidi** visos izglītības līmeņos, adresējot tos gan izglītojamajiem (no pirmsskolas vecuma līdz augstskolai), gan izglītības procesā iesaistītajiem pedagogiem;
- **informatīvo un izpratni veidojošo** aktivitāšu (gan konsultēšana, gan specializēti portāli ar informatīvu un izglītojošu saturu) sekmēšanu plašai sabiedrībai aspektos, kas ir saistīti gan ar individuālo finanšu pārvaldīšanu (piemēram, izvēloties pareizus principus, kā plānot finanses dažādos dzīves cikla posmos, arī kritiskās situācijās), gan konkrētu finanšu pakalpojumu un finanšu pārvaldīšanas instrumentu izvēli;
- **finanšu pakalpojumu vides pilnveidi**, veicinot labas pakalpojumu sniegšanas, informēšanas un klientu attiecību veidošanas prakses iedibināšanos (veidojot ētikas kodeksus, attiecību ar klientiem vadības stratēģijas, klientu tiesību aizsardzības mehānismus pret agresīvu komercpraksi u.c.);
- **ekspertu līmeņa zināšanu un prasmju pilnveidi** par finanšu pakalpojumu vidi (finanšu pakalpojumu attīstības tendences, īpašu uzmanību pievēršot nebanku kreditēšanai), ekonomiskajiem procesiem (ekonomikas aktualitātes, tautsaimniecības norises un tendences), tostarp ilgtspējas aspektā, veicinot analītisko un pētniecisko aktivitāšu intensitāti šajā jomā;
- **normatīvās vides pilnveidi**, analizējot iespējamo normatīvo aktu ietekmi uz finanšu uzvedību un ierosinot izmaiņas tiesību aktos vai to piemērošanas praksē.

Kopumā, novērtējot Stratēģijas aktivitātes, var secināt, ka tajās skaidrāk bija aprakstītas nepieciešamās ar finanšu izglītošanu saistītās darbības, īpaši formālās izglītības posmos. Vienlaikus tika uzsvērts, ka aktuālajā situācijā pastāv apstākļi, kas ierobežo (Stratēģijas veidotāju ieskatā) iespējas pietiekamā apmērā nodrošināt finanšu un ekonomiskā satura iekļaušanu izglītības programmās. Stratēģijas veidotāju un īstenošanu loks bija samērā šaurs, bez nozīmīgiem papildu resursiem mērķu un uzdevumu īstenošanai. Stratēģijā nebija norādes uz atbalstu augstākajās valsts pārvaldes institūcijās. Visbeidzot šajā dokumentā nebija ietvertas pietiekami spēcīgas sviras, kas varēja ietekmēt

¹ Sk. https://www.finansupratiba.lv/wp-content/uploads/2018/03/Strategijas_makets_final.pdf.

² Stratēģijas veidotāji – finanšu pratības veicināšanas partneri: Finanšu un kapitāla tirgus komisija (FKTK) partnerībā ar Latvijas Banku (LB), Izglītības un zinātnes ministriju (IZM), Valsts izglītības satura centru (VISC), Patērētāju tiesību aizsardzības centru (PTAC), Banku augstskolu (BA), kā arī finanšu pakalpojumu sniedzēju profesionālajām asociācijām – Latvijas Komercbanku asociāciju (kopš 2018. gada – Latvijas Finanšu nozares asociācija (LFNA)) un Latvijas Apdrošinātāju asociāciju (LAA).

mērķa grupu uzvedību, lai tās būtu motivētas apgūt zināšanas un prasmes, kas saistītas ar finanšu plānošanu un finanšu pakalpojumu optimālu un efektīvu izmantošanu.

Analizējot Stratēģijā izvēlētos indikatorus un to vērtības, redzams, ka dažviet nebija skaidru principu un kri-

tēriju, kas pamatotu tajā iecerēto rezultātu sasniegšanas iespējamību, tostarp – lai skaidri definētu to aktivitāšu kopumu, kuras būtu jāveic, lai varētu sasniegt noteiktus izmērāmus rezultātus.

FPS 2014–2020 raksturojums: stratēģijas vīzija, mērķi, uzdevumi, adresāti un rādītāji

Kā vajadzības jāapmierina:

- likumdevējs;
- politikas veidotāji;
- izstrādātāji un finanšu pakalpojumu sniedzēji;
- sabiedrība.

Mērķi

Kas ir Stratēģija:

dokuments, kas nosaka vienotu stratēģisku pieeju iedzīvotāju finanšu pratības līmeņa pakāpeniskai paaugstināšanai.

Kā:

definējot sasniedzamos mērķus, galvenos darbības virzienus un uzdevumus, kā arī nepieciešamos resursus un iesaistītās institūcijas šo aktivitāšu īstenošanai.

Stratēģijas adresāti:

finanšu un ekonomiskās izglītības aktivitāšu nodrošinātāji un attīstītāji Latvijā (nepietiekami adresēta plašai sabiedrībai, katram individam, kas pieņem finanšu lēmumus).

Vīzija:

- ikviens iedzīvotājs pārzina finanšu plānošanas pamatus un spēj veidot līdzsvarotu privāto/mājsaimniecības budžetu;
- vairākums iedzīvotāju apzināti veido uzkrājumus un nodrošinās pret iespējamiem nākotnes riskiem;
- vairākums iedzīvotāju ir finansiāli patstāvīgi un nav atkarīgi no valsts atbalsta, jo plāno savu vecumdienu materiālo labklājību laikus un galvenokārt paļaujas uz pašu nopelnīto un uzkrāto;
- vairākums iedzīvotāju prot veidot finansiāli ilgtspējīgu personisko finanšu koncepciju, apzinoties savus finanšu mērķus un savas iespējas to sasniegšanā;
- ikviens iedzīvotājs izprot un apsver finanšu sektora un brīvā tirgus ekonomikas iespējas un riskus, kā arī spēj izmantot priekšrocības sava labklājības līmeņa paaugstināšanai;
- nozīmīga daļa iedzīvotāju ir ekonomiski aktīvi un ar inovatīvu pieeju, tādēļ ir konkurētspējīgi darba tirgū gan reģionāli, gan globāli;
- nozīmīga daļa iedzīvotāju ir spējīgi sniegt padomus un konsultācijas citiem privātos finanšu jautājumos, sekot līdzi ekonomiskajiem procesiem un iedrošināt citus, lai vairotu labklājību ar finanšu pratības palīdzību.

Aktivitātes

Mērķu sasniegšanas veids:

partneriem īstenojot aktivitātes valsts izglītības satura pilnveidē, mūžizglītības mācību satura un zināšanu pārbaudes rīku izstrādē un popularizēšanā, kā arī sadarbības projektos starp iesaistītajām valsts un pašvaldību iestādēm, dažādu izglītības pakāpju mācību iestādēm, NVO, finanšu sektora profesionālajām asociācijām un finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem, ietverot arī starptautisko partneru aktivitātes un sniegto atbalstu. **Tātad – fokuss uz finanšu zināšanām un tām sabiedrības grupām, kuras iekļaujas izglītības procesos.**

Rezultātu rādītāji

Izstrādā FKTK partnerībā ar LB, IZM, VISC, PTAC, BA, Rīgas Tehnisko universitāti, Ekonomikas un kultūras augstskolu, Latvijas Universitāti, kā arī finanšu pakalpojumu sniedzēju profesionālajām asociācijām – LFNA un LAA.

FPS 2014–2020 nebija pietiekami atspoguļoti mehānismi (tostarp rīcības politiku un iesaistīto pušu aktivitāšu sviras), kas var ietekmēt mērķa grupu uzvedību, lai tās būtu motivētas apgūt zināšanas un pilnveidot prasmes,

kas saistītas ar finanšu plānošanu un finanšu pakalpojumu optimālu un efektīvu izmantošanu atbilstoši to dzīves cikla mērķiem, kā arī valsts finanšu stabilitātes un tautsaimniecības izaugsmes nodrošināšanai.

1.2. Finanšu pratības stratēģijas 2014–2020 īstenošanas pieredzes ieguvumi

Jāatzīmē, ka FPS 2014–2020 īstenošanas periodā ir iegūta vērtīga pieredze gan stratēģisko procesu pārvaldībā, gan finanšu pratības procesu pārraudzībā. Kā pozitīvu pieredzi un ieguvumus stratēģiskā procesa pārvaldības aspektā var minēt to, ka:

- ir izveidojusies stabila iesaistīto pušu kopa, kas regulāri FKTK koordinējošā vadībā piedalās finanšu pratības pilnveidošanas aktivitātēs, paplašinot tās un attiecinot arī uz sekundārām grupām (piemēram, sociālo zinību, tostarp ekonomikas priekšmetu, pedagogiem);

- FPS 2014–2020 īstenošanas darba grupa ir virzījusi aktivitātes, kas ir nodrošinājušas tālāku izpratnes veicināšanu par finanšu pratības efektivitātes palielināšanas mērķiem, uzdevumiem, kā arī pieejām dažādās mērķa grupās, tostarp, **izveidojot finanšu pratības indeksu**, nodrošinājuši mācību materiālu un metodisko materiālu sagatavošanu finanšu izglītošanai vispārējās izglītības līmenī, kā arī uz Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) rekomendācijām balstītu finanšu pratības kompetenču standarta pieaugušajiem kā mūžizglītības vadlīniju sagatavošanu;

- ir paplašināta sadarbība ar OECD, nodrošinot Latvijas pārstāvniecību finanšu pratības jomas koordinācijas aktivitātēs, piedaloties starptautiskos pētījumos un finanšu pratības politikas veidošanai veltītos pasākumos;

- ir paplašinātas iesaistīto pušu plānotās un īstenotās finanšu pratības pilnveides aktivitātes, kā arī līdzdalība starptautiska mēroga finanšu pratības veicināšanas aktivitātēs, kas ir vērstas gan uz sabiedrības uzmanības pievēršanu finanšu pratības jautājumiem, gan uz noteiktu mērķa grupu finanšu zināšanu un prasmju situācijas izpēti un tās uzlabošanu.

Īpaši jāuzsver minētā finanšu pratības statusa izmaiņu novērtēšanai paredzētā aktivitāte – finanšu pratības indeksa izveide (kopš 2014. gada). To veido rādītāju – indeksu – kopums, kas tieši vai netieši raksturo finanšu uzvedību. Indeksu veido šādi apakšindeksi: finanšu pakalpojumi (1), uzkrājumi (2), plānošana/budžets (3), kredīti (4), pensija (5), informētība un drošība (6), uzdevumi (7). Indeksa maksimālais punktu skaits ir 99, ko veido visu minēto

apakšindeksu vērtību summa. Pēdējā finanšu pratības indeksa (2019) vērtība bija 21.7 punkti. Tas ir palielinājies par 0.5 procentpunktiem, salīdzinot ar iepriekšējo aptauju 2015. gadā. Kopējais indeksa (2019) pētnieku novērojums par FPS 2014–2020 īstenošanas laiku līdz 2019. gadam ir, ka indekss uzrāda palielinājumu apakšindeksos, kas raksturo plašāka finanšu pakalpojumu klāsta, tostarp apdrošināšanas pakalpojumu, izmantošanu un mājāsaimniecību uzkrājumu rezervju apmēru. Vienlaikus ir samazinājums plānošanas/budžeta apakšindeksā. To indeksa veidotāji interpretē kā rocības pieaugumu, kas veicina mazāk skrupulozu plānošanu un brīvāku rīcību ar finanšu resursiem, tomēr vienlaikus tas var liecināt par zināmiem ierobežojumiem mērķa segmentu finanšu plānošanas kultūras aspektā, kam var būt ietekme uz finanšu pratības ilgtspēju. Savukārt kā pozitīvs akcents ilgtspējas aspektā norādīti pensiju uzkrājumu veidošanas uzlabojumi, iekļaujot šajā aktivitātē lielāku jauniešu mērķa grupu īpatsvaru.

Kopējais secinājums par indeksu – tas ir bijis labs pamats, lai kopumā novērtētu FPS 2014–2020 efektivitāti. Gan indeksa vērtības, gan indeksa pētījumu skaidrojumi sniedz vērtīgas norādes, kas liek pievērst uzmanību vairāku indeksa vai apakšindeksu izmaiņu sasaistei ar finanšu pratības kvalitāti FPS 2014–2020 īstenošanas periodā, sniedzot nozīmīgu papildinājumu pašas Stratēģijas mērķu, uzdevumu un tiem atbilstošo indikatoru izpildes analīzē. Šādu mērījumu kopu pilnīgākai izmantošanai un interpretēšanai finanšu pratības pilnveides aspektā (tostarp rīcības politiku veidošanā vai iesaistīto pušu kompetencē esošo aktivitāšu plānošanā) ir nepieciešami gan paplašināti un padziļināti kvantitatīvie, gan kvalitatīvie pētījumi.

Arī nākamās stratēģijas periodā būtu turpināms gan finanšu pratības indeksa pētījums, gan mājāsaimniecību finanšu stabilitātes un ilgtspējas mērījums, kas tiek veidots, iekļaujot mājāsaimniecību aizdevumu un noguldījumu attiecību, mājāsaimniecību noguldījumus (procenti no iekšzemes kopprodukta (IKP)), mājāsaimniecību procentu maksājumus (procenti no IKP), strādājošo vidējo darba samaksu pret iepriekšējo periodu (neto) un bezdarba līmeni, un kas tiek izmantots finanšu pratības situācijas raksturošanai kā precīzi salīdzināmu makroekonomisko rādītāju kopums.

1.3. Finanšu pratības stratēģijas 2014–2020 sasaiste ar valsts plānošanas dokumentiem

FPS 2014–2020 raksturo virkne iezīmju, kuras būtu jāņem vērā turpmākajā šīs jomas stratēģiskajā plānošanā. Šajā kontekstā nozīmīgi aspekti ir sasaiste ar valsts plānošanas dokumentiem, Stratēģijas vadošo īstenošanu saikne ar saistīto politiku veidotājiem, Stratēģijas īstenošanas mehānismi, rādītāji un mērījumi.

FPS 2014–2020 nav norādes uz skaidru un ciešu saistību ar valsts mēroga vidēja un ilgtermiņa plānošanas dokumentiem un ar Stratēģiju tematiski saistītu politiku veidotājiem un atbalstu augstākajās valsts pārvaldes institūcijās. Analizējot tādas plānošanas dokumentus kā Finanšu sektora attīstības plāns (FSAP) un Nacionālais at-

tīstības plāns (NAP), redzams, ka finanšu pratības temats ir nepietiekami akcentēts.

FPS 2014–2020 īstenošanas periodā ir pieņemts Finanšu sektora attīstības plāns 2014–2016 (FSAP 2014–2016)³ un Finanšu sektora attīstības plāns 2017–2019 (FSAP 2017–2019)⁴. FSAP ir plānošanas dokumenti, kuros, FM uzņemoties vadošo lomu, tiek noteikti finanšu sektora politikas vidēja termiņa attīstības virzieni, sniegts finanšu sektora darbības izvērtējums, noteiktas prioritātes un sasniedzamie rezultāti.

Salīdzinot abus plānus finanšu pratības aspektā, ir redzams, ka īpašs uzsvars uz finanšu pratību likts FSAP 2014–2016, kurā finanšu pratība ir minēta kā politikas prioritāte, paredzot tādas atbalstošas aktivitātes kā finanšu pratības virziena attīstīšana, īpaši pievēršoties patērētāju kredītu sloga samazināšanai un informēšanai par finanšu pakalpojumiem.

Savukārt FSAP 2017–2019 finanšu pratība nav īpaši akcentēta. Vienlaikus tādi finanšu pratības aspekti kā finanšu zināšanu kvalitāte un ar tām saistītā finanšu lēmumu pieņemšana ir svarīgs faktors, kas ietekmē investīciju iespējas mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) sektorā. Dokumentā uzsvērts, ka uzņēmējiem Latvijā bieži trūkst vispārējās izpratnes par finansējuma veidiem. No jauna izveidotu uzņēmumu un mikrouzņēmumu vadītājiem ir nepietiekama vispārējā izglītība finanšu jautājumos, kas apgrūtina finansējuma sniedzējiem šo uzņēmumu novērtēšanu. Otrs FSAP 2017–2019 iekļautais aspekts un no tā izrietošais uzdevums – patērētāju zināšanas patērētāju kredītešanas jomā un uzdevumi izglītošanā, sevišķi jautājumos par atbildīgu aizņemšanos un parāda saistību pārvaldīšanu. Sagaidāmais rezultāts – nodrošināta patērētāju informētība.

Kopējais secinājums par FPS 2014–2020 sasaisti ar finanšu sektora attīstības plānošanas dokumentiem ir, ka sadarbība starp plānošanas dokumentu veidotājiem ir bijusi nepietiekami koordinēta un akcentēta. Lai situāciju uzlabotu, plānošanas dokumentu veidotājiem un īstenošanā jāveido saturiska saikne starp šiem plānošanas dokumentiem.

FPS 2014–2020 īstenošanas laiks bija identisks ar Nacionālā attīstības plāna 2020 (NAP 2020)⁵ īstenošanas laiku. FPS 2014–2020 ir iekļauta atsauce uz NAP 2020, vienlaikus finanšu pratības un izglītības jautājumi NAP 2020 ir tieši minēti tikai rīcības virzienā “Kompetenču attīstība”, uzsverot, ka, “lai cilvēkam būtu iespēja iegūt un strādāt cienīgu darbu un gādāt par sevi, saviem tuviniekiem un sniegt ieguldījumu valsts attīstībā, nepieciešamas dažādas kompetences (zināšanu, prasmju un attieksmju kopums)”, un minot tādas prasmes kā plānot finanses, novērtēt riskus un rast tiem risinājumus. Tāpat uzsvērts, ka kompetences jāpilnveido visa mūža garumā, jo nav iespējams precīzi paredzēt nākotnes vajadzības.

Atsevišķi uzsvāri NAP 2020 kontekstā ietver uz finanšu pratību attiecināmu nozīmi, piemēram, uzstādījums, ka valstij ir svarīgi stiprināt iedzīvotāju drošumspēju jeb spēju pielāgoties mainīgiem apstākļiem, akcentējot, ka “cilvēks ar pietiekamu drošumspēju spēj rast attīstības un problēmu risinājumus ne tikai sev un tuvākajiem, bet arī pilnvērtīgi piedalīties sabiedrības dzīvē. Cilvēks ar nepietiekamu drošumspēju neprot saskatīt iespējas izaugsmei, jūtas apdraudēts, neuzticas citiem, neredz savu saikni ar valsti un neiesaistās tās dzīvē. [...] Mums jārada apstākļi katra Latvijas iedzīvotāja drošumspējas stiprināšanai, lai sabiedrība kopumā gūtu no tautas saimniecības izaugsmes un būtu gatava nākotnes izaicinājumiem” (NAP 2020).

1.4. Finanšu pratības situāciju ietekmējošie procesi un notikumi (2014–2020)

Raksturojot faktorus, kas ietekmē finanšu pratības statusu Latvijā FPS 2014–2020 periodā, hronoloģiski pirmais notikums bija **Latvijas pievienošanās eirozonai (1)** 2014. gada 1. janvārī. Latvijas gadījumā šis process nesaistījās ar tādu iedzīvotāju uztverē negatīvi vērtējamu efektu kā cenu pieaugumu. Savukārt pārrobežu darījumu un mobilitātes kontekstā tas labvēlīgi ietekmēja Latvijas iedzīvotāju un māsasaimniecību finanšu bilanci.

Dinamiskais mobilo tehnoloģiju lietotāju skaita pieaugums, straujā bezskaidro un elektronisko maksājumu attīstība un attālinātu finanšu darījumu nozīmes un īpatsvara pieaugums veicināja **finanšu produktu un pakalpojumu digitalizāciju (2)**. Digitalizācija rada jaunas iespējas finanšu izglītībai un jaunu finanšu prasmju veidošanai, kas līdz ar jaunu finanšu produktu un pakalpojumu saņemšanas ie-

spējām arvien plašākai sabiedrības daļai (viens no finanšu inovāciju virzieniem – izmantot mobilās tehnoloģijas tādu jaunu, intuitīvi lietojamu, individualizējamu produktu radīšanai, kas būtu pieejami arī tiem, kurus bankas līdz šim nav apkalpojušas) palielina **finanšu iekļautību**.

Tomēr vienlaikus stratēģiskā līmenī jāuzsver riski, kuri arī Finanšu pratības stratēģijā 2021–2027 (FPS 2021–2027 vai FPS) nezaudēs aktualitāti un būs nozīmīgi. Galvenie riski saistīti ar diviem faktoriem: pieaugošām noziedzīgām aktivitātēm kibervidē iepretī ierindas tehnoloģiju lietotāju prasmēm un iespējām tās identificēt un pasargāt sevi no to ietekmes (1), kā arī **finanšu izslēgšanas** riski vecāka gadagājuma sabiedrības daļai, kurā ir ievērojams tādu personu īpatsvars, kuras neprot lietot digitālās tehnoloģijas un arī neapņēms to lietošanu (2).

³ Sk. <https://likumi.lv/ta/id/265361-par-finansu-sektora-attistibas-planu-2014-2016-gadam>.

⁴ Sk. <https://likumi.lv/ta/id/289590-par-finansu-sektora-attistibas-planu-2017-2019-gadam>.

⁵ Sk. https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/20121220_NAP2020%20apstiprinats%20Saeima_4.pdf.

Ar finanšu pakalpojumu digitalizācijas procesiem ir saistīta **straujā nebanku kredītēšanās pakalpojumu izplatīšanās (3)**, sākot ar finanšu krīzes laiku (2008–2011), bet īpaši – kopš 2015. gada. Izmantojot mobilās viedās tehnoloģijas – to kanālus, klientu identificēšanas iespējas, lietotnes un platformas –, ievērojami lielāks un strauji pieaugošs klientu skaits varēja saņemt nelielu aizdevumu ļoti īsā laikā, turklāt 24 stundas diennaktī.

Nebanku kredītēšana Stratēģijas īstenošanas laikā vairākkārt nonākusi Latvijas politikas veidotāju fokusā. Ņemot vērā, ka sākotnēji šī industrija tika salīdzinoši vājāk regulēta un lielā mērā bija orientēta uz mērķa grupām ar zemāku finanšu zināšanu līmeni, veidojās piegādātāju un klientu attiecības ar ievērojami lielāku piegādātāju varu. Iznākumā liela un augoša kredītņēmēju daļa maksāja ļoti augstas aizdevumu procentu likmes un nespēja laicīgi segt saistības, kuras refinansējot vēl palielinājās. Pirms 13. Saēmas vēlēšanām likumdevēji, veicot izmaiņas šīs industrijas regulējumā, ir ievērojami ietekmējuši gan pakalpojumu sniegšanas vidi, gan pašu industrijas attīstības vektoru. Attiecībā uz klientiem šīs izmaiņas ir ietekmējušas gan kredītēšanas produktu izmaksas, kas kļuvušas kopumā zemākas, gan pieejamību.

Stratēģijas darbības laikā ir mainījušies nebanku kredītēšanas industrijas publiskās komunikācijas akcenti. Nebanku kredītēšanas uzņēmumu interešu pārstāvniecībai izveidotā organizācija Latvijas Nebanku kredītdevēju asociācija (dibināta 2010. gadā, kopš 2013. gada pārdēvēta par Latvijas Alternatīvo finanšu pakalpojumu asociāciju (LAFPA)) ir ne vien lobējusi industrijas intereses likumdevēju vidē, bet centusies uzlabot nebanku kredītēšanas reputāciju, popularizējot atbildīgas aizņemšanās principus⁶ un sekmējot šīs nozares efektivitātes iesaisti ar tehnoloģiju iespējām. **Neatkarīgi no šīs organizācijas darbības publiskā novērtējuma tā ir uzlūkojama par ieinteresēto un iesaistīto pusī finanšu prātības stratēģiskās vadības izpratnē.**

Zemo procentu vide eiro un citu attīstīto valstu brīvi konvertējamo valūtu telpā (4) ir tendence, kas turpinās kopš 2012. gada, bet kopš 2015. gada izpaužas vēl reljefāk nekā iepriekš. Iznākumā samazinās aizdevumu procentu slogs indivīdiem un mājāsaimniecībām, kas izmanto banku kredītus, bet vienlaikus klienti nav motivēti izmantot banku noguldījumu produktus. Tas savukārt var ietekmēt mājāsaimniecību finanšu stabilitāti ilgtermiņā un nesekmē uzkrājumu veidošanas kultūru. Turklāt tas īpaši attiecas uz iedzīvotājiem, kuriem ir zems zināšanu līmenis par ieguldījumiem, jo šī cilvēku grupa neizprot noguldījumu produktu alternatīvas.

Kopš 2015. gada pieaugoša regulatīvās vides iezīme Latvijā ir **finanšu aktivitātēs iesaistīto dalībnieku (indivīdu un uzņēmumu) atbildības jomu paplašināšana (5)**, kas aptver ne tikai to ekonomisko un finanšu aktivitāšu motīvus, bet arī partneru, klientu vai piegādātāju izvēli. Šī ten-

dence turpina procesus, kas aizsākās deviņdesmito gadu beigās OECD dalībvalstu ekonomiskās un tiesiskās vides uzlabošanas aktivitāšu ietvaros, turpinoties pēc 2001. gada 11. septembra terora aktiem ASV un ASV finanšu uzraugu reakcijas uz tiem.

ES līmenī dominē **regulatīvās vides pilnveidošanas tendences (6)**, kas ir vērstas uz finanšu iekļaušanas palielināšanu un patērētāju interešu aizsardzību, – no vienas puses, sekmējot plašāku finanšu pakalpojumu piedāvājumu, ātrumu, ērtu piekļuvi un samazinot izmaksas klientam, no otras puses, aizsargājot neprofesionālu klientu pret riskiem, tai skaitā izmantojot komplicētus investīciju, ieguldījumu un aktīvu pārvaldīšanas pakalpojumus.

Ja FPS 2014–2020 veidošanu ietekmēja 2008.–2011. gada globālā finanšu krīze, tad tās īstenošanas noslēguma posmu un FPS 2021–2027 uzsākšanu iespaidos **COVID-19 globālā pandēmija (7)**. COVID-19 ir ietekmējis gan indivīdu un mājāsaimniecību labklājību, gan finanšu pakalpojumu sniedzēju pozīcijas, gan valstu finanšu stabilitāti. Eiropas Patērētāju maksājumu ziņojuma 2020. Bal-tajā grāmatā ir izklāstīta COVID-19 finansiālā ietekme uz privātajām mājāsaimniecībām 24 Eiropas valstīs.

Pētījumu rezultāti liecina⁷, ka COVID-19 krīze ilgstoši ietekmēs Eiropas patērētāju spēju pārvaldīt savas māj-saimniecības finanses. 48% eiropiešu apgalvo, ka viņu finansiālā labklājība ir samazinājusies salīdzinājumā ar iepriekšējo pusgadu. Gandrīz četrus no 10 darba ņēmējiem ir ietekmējis COVID-19, bet vairāk nekā pusei (54%) ir samazinājusies mājāsaimniecību ienākumi. 20% patērētāju tiešā COVID-19 ietekmē ir palielinājušās savlaicīgi neseg-tās saistības par ikdienas izdevumiem. Jauniešiem šīs rādītājs ir pieaudzis līdz 24%. Savukārt 58% respondentu ir neapmierināti ar savām ikmēneša ietaupījumu veidošanas iespējām, salīdzinot ar 52% pēdējo gadu aptaujā. Vienlai-kus – trešdaļai respondentu COVID-19 ir pozitīvi ietek-mējis viņu izdevumus.

Šajā pozīcijā arī Latvijas dati norāda uz tendenci, ka iz-devumi drīzāk samazinās. Šajā kontekstā Latvijas ekono-miku kopumā globālā pandēmija ietekmē tāpat kā pārējo ES dalībvalstu un citu valstu ekonomiku. Uz to norāda IKP negatīvā dinamika. Kaut arī sākotnēji (2020. gada marts – septembris) Latvija bija ierindojama starp valstīm ar zemākiem saslimstības rādītājiem un attiecīgi elastīgā-ku ierobežojumu režīmu un šķietami mazāku ietekmi uz lielāko daļu nozaru (izņemot pārrobežu tūrismu, viesnīcu industriju, starptautiskos pasažieru pārvadājumus), jau 2020. gada oktobrī situācija strauji pasliktinājās, ietekmē-jot ievērojami plašāku nozaru spektru (tirdzniecība, pakal-pojumi, kultūra un izklaide u.c.) un radot nepieciešamību veidot bezprecedenta atbalsta mehānismus, kas mazinātu gan ekonomikas lejupslīdes apjomu un dziļumu, gan vei-dotu priekšnoteikumus tautsaimniecības atveseļošanai un finanšu stabilitātes atjaunošanai pēc pandēmijas ierobe-žošanas.

⁶ Sk. LAFPA iniciēto pētījumu "Nauda un cilvēks. Latvijas iedzīvotāju rīcība ar savu naudu" (2018) un tajā tipologizētos uzvedības modeļus – četri atšķirīgi Bruno un tests "Mans Bruno" (LAPFA (2018)).

⁷ Avots: European Consumer Payment Report 2020 (2020), sk. <https://www.intrum.com/publications/european-consumer-payment-report/ecpr-2020-special-edition-whitepaper/>.

1.5. Finanšu pratības izmaiņas un statuss (2014–2020)

Finanšu pratības situācijas raksturojums Latvijā FPS 2014–2020 īstenošanas periodā ir balstīts uz datiem, ko apkopojušas finanšu pratības aktivitātēs iesaistītās puses Latvijā, kā arī starptautiskās organizācijas (OECD u.c.), ņemot vērā arī finanšu vides izmaiņas un mērķtiecīgas iesaistīto pušu aktivitātes.

Stratēģijas darba grupas izstrādātā finanšu pratības indeksa vērtību dinamika un citu aptauju un pētījumu dati veido interpretējamu datu kopumu, kas sniedz ieskatu dažās vispārīgās tendencēs attiecībā uz rīcības izvēlēm finanšu pratības situācijas vērtējumam nozīmīgos aspektos. Jau iepriekš aplūkotie finanšu pratības indeksa dati norādīja uz nelielu palielinājumu rādītājos, kas sniedz iespēju vērtēt, vai Latvijas indivīdu un mājsaimniecību uzvedība ir vairāk vērsta uz finansiāli drošiem nekā riskantākiem risinājumiem. Vienlaikus nevar apgalvot, ka tas liecina par tādu finanšu uzvedības kultūru, kas būtu orientēta uz ilgtermiņa finanšu stabilitāti.

Finanšu pratības indeksa (2019) pētījums sniedz ieskatu vairākos nozīmīgos finanšu pratības situācijas aspektos laika posmā no 2014. līdz 2020. gadam. Indeksa pētījumā ir identificēta virkne novērojumu, kas raksturo finanšu pratības izmaiņu statusu un arī FPS 2014–2020 iecerēto aktivitāšu efektivitāti:

- analizējot ienākumu novirzīšanu uzkrājumu veikšanai, var secināt, ka, salīdzinot ar 2015. gadu, par 2 procentpunktiem (no 25 līdz 27 procentpunktiem) pieaudzis to respondentu īpatsvars, kuri atbildējuši, ka šobrīd daļu no saviem ienākumiem novirza uzkrājumu veidošanai, vienlaikus 2019. gadā vairums respondentu norāda, ka šos pakalpojumus izmanto retāk nekā iepriekš. Tātad kopumā tendence drīzāk ir tērēt, nevis raudzīties uz ilgtermiņa ieguvumiem un nav pamata apgalvojumam, ka ekonomiskās situācijas uzlabojums ir sekmējis uzkrājumu veidošanu (krājkontos, privātajos pensiju fondos, depozītos u.tml.);

- lēmuma par finanšu pakalpojumu izvēli pieņemšanas mehānisms ir kļuvis pragmatiskāks un racionālāks – biežāk lēmumu izvēlēties konkrētu pakalpojumu ietekmējusi informācija par šo produktu (informācija no pakalpojuma sniedzēja vai internetā atrasta informācija) un labākā pirkuma ieteikumi, izvērtējot vairākas alternatīvas, kas liecina par optimālā produkta vai pakalpojuma mērķtiecīgu meklēšanu;

- 2019. gadā mazāk respondentu pilnībā piekrīt apgalvojumam, ka viņiem ir pilnīgi skaidra informācija un izpratne par finanšu pakalpojumu veidiem, kuri viņiem ir nepieciešami, kas norāda uz brīvu nišu finanšu padomdevēja iesaistei;

- 2019. gadā ievērojami biežāk nekā 2014. un 2015. gadā respondenti seko līdzī nodokļu politikai. Tomēr indeksa pētījuma autori to saista nevis ar augstāku finanšu pratības līmeni, bet ar nepieciešamību korekti pildīt saistības pret valsti, bieži mainoties nodokļu likumiem;

- iedzīvotāji 2019. gadā mazāk seko līdzī inflācijai, procentu likmēm, valūtas kursiem (iespējamais eiro ieviešanas efekts);

- indeksa aptaujā, pētot iedzīvotāju izpratni par uzkrājumu nepieciešamību, var identificēt to, ka teorētiski respondenti saprot uzkrājumu veidošanas lietderību ilgtermiņa finanšu mērķu sasniegšanai, bet praktiskās darbības tas neizpaužas. Biežāk tiek atzīts, ka lielāku labsajūtu cilvēki Latvijā gūst, naudu tērējot, nevis uzkrājot;

- nav identificējama neuzticēšanās banku sistēmai, kas varētu pamudināt cilvēkus izvēlēties vairāk izmantot skaidru naudu;

- situācijas saistībā ar ienākumu regularitāti uztvere ir nedaudz mainījusies. Samazinājies to respondentu īpatsvars, kuri norāda uz pārliecības trūkumu par ienākumu regularitāti. Lielākajai daļai cilvēku, mazinoties grūtībām segt visas izmaksas mēneša ietvaros, situācijas vērtējums ir mainījies no *paredzami nedrošas* uz *neparedzamu*;

- kopš 2015. gada nav būtisku izmaiņu tādu gadījumu īpatsvarā, kad nav pieticis ienākumu regulāro izdevumu segšanai, taču atšķiras cilvēku rīcība šādās situācijās. 2019. gadā 46% no šādā situācijā nonākušajiem respondentiem samazina izdevumus (iepriekš ap 35%) un ir samazinājies to respondentu skaits, kuri aizņemas naudu vai nu no ģimenes locekļiem, vai draugiem (no 51% līdz 41%), kā arī to respondentu skaits, kuri izvēlas kavēt rēķinu samaksu;

- līdz ar kopējās ekonomiskās situācijas uzlabošanos ir samazinājies to respondentu īpatsvars, kuri veic tēriņu plānošanu. 2019. gadā attiecīgi pieaudzis to respondentu īpatsvars, kuri min, ka finanses plāno dažreiz un pēc nepieciešamības. Indeksa pētījumā tas skaidrots tā, ka daļai sabiedrības situācija ir uzlabojusies tiktāl, ka regulāru un nepārtrauktu tēriņu plānošanu var aizstāt ar plānošanu tad, kad tas ir piespiedu kārtā nepieciešams;

- atbildot uz jautājumu, cik regulāri pārbauda bankas konta izrakstus vai darījumus internetbankā, 2019. gadā vairāk respondentu nekā iepriekš norādījuši uz ļoti biežu pārbaudi (katru dienu, gandrīz katru dienu, apmēram reizi nedēļā). To varētu skaidrot ar tehnisko iespēju pieejamības uzlabošanos (klientam draudzīgāku mobilās bankas funkcionalitāti, paziņojumiem, kad notikusi transakcija);

- būtiski ir izmainījušās indivīdu plānošanas stratēģijas finanšu mērķa sasniegšanai. Cilvēki daudz retāk pievēršas taupīšanai un krāšanai, bet biežāk uzsver vēlmi nopelnīt vairāk. Strauji samazinājies to respondentu īpatsvars, kuri atzīst, ka viņiem ir mērķis līdzsvarot ienākumus ar izdevumiem. Mazāk straujš, taču arī samazinājums ir skāris tādus mērķus kā sakrāt kādai precei vai pakalpojumam, nomaksāt parādus un sakrāt naudu biznesa uzsākšanai vai paplašināšanai;

- novērtējot spēju segt izdevumus, ja tiek zaudēti ienākumi, 2019. gadā, salīdzinot ar situāciju pirms četriem gadiem, iedzīvotāji atzīst, ka, zaudējot ienākumus, spētu bez aizņemšanās iztikt ilgāk. To respondentu īpatsvars, kuri varētu iztikt mazāk par mēnesi, samazinājies no 36% līdz 31%, savukārt to, kuri varētu iztikt vismaz trīs mēnešus, pieaudzis no 19% līdz 26%. Attiecībā uz spēju segt neplānotus un lielus izdevumus bez aizņemšanās, ja šādi

izdevumi rastos mēneša ienākumu apmērā, 2015. gadā uz iespējām tos segt norādīja 29%, bet 2019. gadā šādu respondentu īpatsvars pieaudzis līdz 37%;

- indeksa pētījumā redzams, ka kopš 2015. gada nav notikušas nozīmīgas izmaiņas pensiju plānošanas uztverē – to cilvēku īpatsvars, kuri norāda, ka finanšu plānu pensijas vecumam jāsāk veidot vēl līdz 20 gadu vecumam, ir aptuveni ceturtdaļa no visas respondentu kopas (vidēji – jo vecāka persona, jo tiek minēts lielāks vecums, no kura jāveido pensiju uzkrājumi);

- indeksa pētījums apliecina, ka palielinājies to respondentu īpatsvars, kas norādījuši, ka dokumentus pirms parakstīšanas vienmēr rūpīgi izlasa. Ņemot vērā, ka FPS 2014–2020 īstenošanā iesaistītās puses ir attīstījušas savas informatīvās platformas, lai radītu labvēlīgākus nosacījumus finanšu izglītošanai, indeksa pētījumā ir iespēja gūt ieskatu šajā jomā: ir vērojams pieaugums to respondentu vidū, kuri atzīst, ka izglītošanās nolūkos izmantojuši Valsts ieņēmumu dienesta vai Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras vietnes, bet pārējās aptaujā iekļautās vietas izmantotas vai nu retāk (komercbanku vietnes, PTAC vietne, manapensija.lv), vai arī aptuveni tikpat bieži kā iepriekš (LB uzzīņu, analītiskās un ekonomikas izglītības vietas un FKTK Klientu skola). Iepriekš nevienu no minētajām vietnēm nebija izmantojuši 70–71%, bet 2019. gadā – 63% respondentu. Indeksa pētījumā tas skaidrots gan ar digitālo prasmju pieaugumu, gan ar pašu vietņu informācijas noderīgumu;

- indeksa pētījums rāda, ka pastāv digitālo prasmju ietekme uz finanšu rīcības izvēlēm dažās mērķa grupās (sliktākas prasmes vecākai paaudzei), kas dažos gadījumos var radīt papildu riskus.

Izmantojot datus, ko sniedz OECD valstu apsekojumi, tostarp pieaugušo finanšu pamata kompetenču pētījums (2016)⁸, var gūt norādes uz finanšu prasmes situāciju Latvijā (salīdzinājumā ar citām OECD dalībvalstīm, kuras piedalījās 2015. gada pētījumā), ņemot vērā kompetenču modeļa elementus – zināšanas, prasmes, attieksmi. Šajā kontekstā ir nozīmīgas gan apkopotās finanšu prasmes kompetences kvantitatīvās vērtības dalījumā pa atsevišķajiem elementiem (zināšanas, uzvedība, attieksme), gan minētais kopējās vērtības un atsevišķo elementu salīdzinājums starp dalībvalstīm. Šajā pētījumā redzams, ka Latvijā pieaugušo mērķa grupās ir zemāks finanšu prasmes kompetenču līmenis (13.3), bet augstāks finanšu zināšanu līmenis (5.2) nekā OECD vidēji (attiecīgi – 13.7 un 4.9). Kopējā kompetenču līmeņa zemāku vērtību ietekmē zemāks uzvedības komponenta līmenis un ievērojami zemāks attieksmes līmenis. Atbilstoši situācijai OECD ieteikumi Latvijai ir – ņemot vērā, ka rīcība ir atšķirīga nekā zināšanas par to, kā vajadzētu rīkoties, ir jāmeklē risinājumi iedzīvotāju finansiālās uzvedības maiņai.

⁸ Sk. OECD/INFE Survey of Adult Financial Core Competencies, OECD, 2016.

2.

Finanšu pratības stratēģiskās vadības principi, konceptuālie un metodoloģiskie aspekti

2.1. FPS 2014–2020 lietotie jēdzieni un to skaidrojums

Lai radītu pilnīgāku priekšstatu par nozīmju lauku, FPS 2021–2027 salīdzinājumā ar FPS 2014–2020 ir papildināts un paplašināts jēdzienu uzskaitījums, līdztekus konceptiem, kas vairāk vērsti uz finanšu izglītību, ieviešot tādas, kas apraksta finanšu kompetences, uzvedību un vērtības.

FPS 2014–2020 ir definēti šādi pamatkoncepti, kas saistīti ar finanšu pratību un svarīgākajiem procesiem vai rezultātiem stratēģiskās vadības kontekstā: **finanšu pratība**, **finanšu izglītība**, **ekonomiskā izglītība**, **finanšu stabilitāte**, **finansiālā ilgtspēja** (*financial sustainability* – angļu val.), **finanšu rīcības spēja** (*financial capability* – angļu val.), **finanšu koncepcija** (*financial concept* – angļu val.), **finanšu pakalpojumu vides integritāte** (*financial integrity* – angļu val.).

Finanšu pratība FPS 2014–2020 definēta šādi: **finanšu pratība** ir zināšanu un prasmju kopums, kas personai ļauj izprast un sekmīgi organizēt savu finanšu pārvaldīšanu un pieņemt pārdomātus lēmumus par dažādu finan-

šu pakalpojumu izvēli un to izmantošanu, nodrošinot savu privāto finansiālo stabilitāti un ilgtspēju. Finansiāli protošam cilvēkam ir zināšanas par finansēm un ekonomiku un viņš spēj šīs zināšanas izmantot savas turpmākās labklājības veicināšanai un finansiālai izaugsmei, lai sasniegtu savus privātos finansiālos mērķus. Savukārt **finanšu pratības** pamatdefinīcija OECD rekomendāciju vajadzībām vienā no pēdējiem politikas dokumentiem ir šāda: **finanšu pratība** – **finanšu izpratnes**, **zināšanu**, **prasmju**, **attieksmes** un **uzvedības** apvienojums, kas nepieciešams, lai pieņemtu optimālus **finanšu lēmumus** un panāktu individuālu **finanšu labklājību**.

FPS 2021–2027 un ar to saistītajos dokumentos izmantota finanšu pratības definīcija, kas kopš 2015. gada ir atzīta OECD finanšu pratības aktivitāšu ietvaros, vienlaikus turpinot akcentēt arī finanšu un ekonomikas zināšanu kvalitātes nozīmi, uzturot spēkā šo jomu zināšanu veidošanas prioritāti gan vispārējās izglītības līmeņu kompetenču modeļi, gan augstākajos izglītības līmeņos.

2.2. FPS 2021–2027 lietotie jēdzieni un to skaidrojums

Ja pamatjēdzienam **finanšu pratība** ir sniegta starptautiski vispārpieņemtas definīcijas, tad nozīmīgāko blakus jēdzienu definīciju skaidrojums akadēmiskajā literatūrā un OECD materiālos ir ierobežots. Tas var radīt atšķirīgu izpratni un dažādas interpretācijas riskus, tāpēc FPS 2021–2027 ir iekļauts tās veidotāju sagatavots būtiskāko un biežāk lietoto jēdzienu skaidrojums.

Finanšu pratība ir **finanšu izpratnes**, **zināšanu**, **prasmju**, **attieksmes** un **uzvedības** apvienojums, kas nepieciešams, lai pieņemtu optimālus **finanšu lēmumus** un panāktu individuālu **labklājību** vai **labbūtību**. **Finansiāli protošam cilvēkam** piemīt atbilstošas kompetences, ko raksturo **zināšanas** par finansēm un ekonomiku, viņš ir **motivēts** un **spēj** šīs zināšanas izmantot savas turpmākās labklājības veicināšanai un finansiālai izaugsmei, lai sasniegtu savus privātos, kā arī savā atbildības lokā esošo mājāsaimniecību, uzņēmumu vai organizāciju finansiālos mērķus.

Finanšu iekļautība apzīmē indivīda vai uzņēmuma statusu, raksturojot iespējas izmantot finanšu produktus un pakalpojumus. Savukārt jēdziens **finanšu iekļaušana** attiecas uz procesu jeb centieniem padarīt finanšu pro-

duktus un pakalpojumus pieejamus visiem indivīdiem un uzņēmumiem neatkarīgi no to personiskās neto vērtības vai uzņēmuma lieluma. **Finanšu iekļaušanas** mērķis ir novērst šķēršļus, kas liedz cilvēkiem izmantot (vai pilnvērtīgi izmantot) finanšu sektora pakalpojumus, lai uzlabotu savu **finanšu labklājību** vai **labbūtību**.

Digitālā finanšu pratība ir izpratnes, zināšanu, prasmju, attieksmes un uzvedības apvienojums, kas nepieciešams jebkādas ar finansēm veicamās darbības efektīvai īstenošanai digitālā vidē. Koncepta **digitālā finanšu pratība** nozīme ietver papildu dimensijas, salīdzinot ar **finanšu pratību**, kas izriet no digitālo ekosistēmu un tehnoloģisko jauninājumu izplatīšanās globālā mērogā, piemēram, zināšanas par digitālajiem finanšu produktiem un to lietošanas prasmes, izpratni par digitālajiem finanšu riskiem un to kontroli, pamatzināšanas par datu pārvaldību un aizsardzību digitālajā vidē, zināšanas par patērētāju tiesībām un to nodrošināšanas procedūrām.

Finanšu zināšanas ir informācija un izpratne par jēdzieniem, koncepcijām un procedūrām jeb darbībām attiecībā uz finansēm vai jebkura procesa finanšu aspektiem, ko

persona iegūst ar dzīves pieredzi un mācoties⁹, kā arī spēja izmantot šo informāciju un izpratni, lai risinātu finanšu jautājumus un problēmas konceptuālā, procesuālā vai lietiskā kontekstā.

Finanšu uzvedība ir veids, kādā persona rīkojas vai darbojas ar finansēm konkrētos apstākļos un nosacījumos. Tā var būt gan spontāna, gan pārdomāta un mērķtiecīga. Tā ir attiecināma uz faktisko finanšu lēmumu pieņemšanas procesu, ņemot vērā līdzšinējo vai tipisko lēmumu pieņemšanas praksi un lēmumu precedentus.

Finanšu attieksme ir tāda deklarēta vai kontekstuāla personas ievirze uz noteiktu uzvedības veidu, kas ir attiecināma uz jebkuru darbību ar finansēm, tostarp zināšanu iegūšanu par finansēm vai ar to saistīto komunikāciju.

Finanšu labklājība vai labbūtība (*financial well-being* – angļu val.) ir statuss, ko raksturo gan indivīda materiāla nodrošinātība atbalstošā vidē, gan šī statusa uztvere, kas iekļauj apmierinātību ar materiālo nodrošinātību, kā arī drošības un pašvērtības sajūtu.

Finanšu pratības kultūra ir noteiktai sociālai grupai kopīga (vai kopīgojama) un holistiska domāšanas un rīcības modeļa struktūra (dzīves, profesionālās darbības vai cilvēku savstarpējo attiecību kontekstā), kas ietver idejas, simbolus, vērtības, pārliecības un praktiskās darbības formas, kas ir attiecināmas uz vēlamu vai pieņemamu veidu darbībās ar finansēm, tostarp, iegūstot zināšanas par finansēm un daloties ar tām, kā arī iesaistoties komunikācijā par finansēm.

Finanšu vide (kā personu, sociālo grupu vai biznesa vienību finanšu vide) ir fenomens, kas iekļauj visu institucionālo, normatīvo, informatīvo, tehnoloģisko, kultursociālo, ekoloģisko un ekonomisko nosacījumu kopumu, kas vis-

aptveroši, mijiedarbojoties un secīgi izmainoties, katrā konkrētā laika vienībā veido apstākļus personu un uzņēmumu finanšu darbībai, ietekmējot jebkurus ar finansēm saistītus apsvērumus, attieksmes, lēmumus, darbības un to iznākumus, kā arī komunikāciju.

Finanšu izglītība¹⁰ ir zināšanu un prasmju apguve un pilnveide par finanšu jautājumiem un to savstarpējām sakarībām.

Ekonomiskā izglītība ir to ekonomikas likumsakarību apguve, kuras ietekmē privāto finansiālo labklājību un sabiedrības kopējo labklājību, un šo zināšanu turpmāka pilnveide.

Finanšu stabilitāte ir mājāsaimniecības uzkrājumu līmenis (vismaz triju mēnešu ienākumu apmērā), kas atļauj tai absorbēt/izturēt iespējamus finansiālus satricinājumus noteiktā laika periodā.

Finansiālā ilgtspēja (*financial sustainability* – angļu val.) ir indivīda spēja, uzturot esošo dzīves kvalitātes līmeni, reizē nodrošināt attīstību un plānoto izaugsmi ilgtermiņā.

Finanšu rīcības spēja (*financial capability* – angļu val.) ir spēja pieņemt racionālus un savām vajadzībām un iespējām atbilstošus lēmumus par privātajām finansēm.

Finanšu koncepcija (*financial concept* – angļu val.) ir zināšanās un prasmēs balstīts risinājums (pieeja) privāto finansiālo mērķu sasniegšanai.

Finanšu pakalpojumu vides integritāte (*financial integrity* – angļu val.) ir finanšu pakalpojumu adekvāts nodrošinājums, to pieejamība (*inclusion* – angļu val.) un piemērotība patērētāju vajadzībām un patērētāju pilnvērtīga iekļaušanās pakalpojumu vidē kā aktīviem un zinošiem tās dalībniekiem.

2.3. Konceptuālie un metodoloģiskie aspekti

OECD un ES institūcijas arvien biežāk pievērš uzmanību tam, ka nepieciešams pārskatīt līdzšinējās finanšu pratības pilnveidošanas pieejas, kas bieži balstās uz vienkāršotiem priekšstatiem, ka finanšu zināšanām ir tieša pozitīva ietekme uz indivīdu racionālu lēmumu pieņemšanu par finanšu jautājumiem un ka to apgūšana nodrošinās labklājību.

Pētījumi par finanšu izglītības programmu efektivitāti ir parādījuši atšķirīgus rezultātus. Tradicionālajām finanšu izglītības programmām, kas paredz sniegt zināšanas indivīdiem, ir neliela ietekme uz patērētāju uzvedību. To galvenokārt var izskaidrot ar faktu, ka pretstatā tradicionālās ekonomikas teorijām cilvēki nepieņem racionālus lēmumus, jo bieži vien viņus vada visdažādākie aizspriedumi, emocijas un zemapziņas impulsi, balstīšanās uz heuristiku,

kas neļauj izdarīt optimālu un racionālu izvēli. Neklasiskās ekonomiskās teorijas (tostarp institucionālās un uzvedības ekonomikas virzieni) pievērš uzmanību empīriskiem gadījumiem reālajā lēmumu pieņemšanas procesā, kas rāda, ka ekonomisko izvēļu motivācija var būt iracionāla vai ierobežoti racionāla.

Ekonomikas procesu pētnieki, kuri pārstāv uzvedības ekonomikas virzienu, vērš uzmanību gan uz dažādām psiholoģiskām, tostarp kognitīvu rakstura, formām un heuristiku (kas veido lēmuma pieņemšanas ievirzes), gan uz ārējās vides lomu finanšu lēmumu pieņemšanas procesā.¹¹

Viens no jautājumiem, kas tiek pētīts finanšu pratības kontekstā, ir – vai, pateicoties augstākam finanšu pratības

⁹ Nozīmīgs finanšu zināšanu apguves aspekts ir finanšu un ekonomikas mācīšanās visos formālās un neformālās izglītības posmos un līmeņos, ņemot vērā gan zināšanu saturu, gan atbilstošu apguves procesu un sasaisti ar citu priekšmetu un disciplīnu zināšanām un prasmēm.

¹⁰ Šie jēdzieni ir pārņemti no FPS 2014–2020: *finanšu izglītība*, *ekonomiskā izglītība*, *finanšu stabilitāte*, *finansiālā ilgtspēja* (*financial sustainability* – angļu val.), *finanšu rīcības spēja* (*financial capability* – angļu val.), *finanšu koncepcija* (*financial concept* – angļu val.), *finanšu pakalpojumu vides integritāte* (*financial integrity* – angļu val.).

¹¹ Sk. piemēram, Altman, M., 2011. Behavioral economics perspectives. Implications for policy and financial literacy. Research paper prepared for the Task Force on Financial Literacy, February 9, 2011.

koeficientam, indivīds pieņem labāko finanšu lēmumu? Jāuzsver, ka viena no svarīgām finanšu pratības sastāvdaļām ir izglītība/zināšanas. Pietiekami ilgu laiku gan politikas veidotāju vidē, gan sabiedrībā kopumā valdīja uzskats, ka, paaugstinot zināšanu par finanšu jautājumiem līmeni, pieaugs finanšu pratības koeficients un tas izpaudīsies labākos finanšu lēmumos. Taču zinātniskie pētījumi pierāda, ka nepastāv tieša sakarība starp finanšu pratības koeficientu un indivīda finanšu lēmuma derīgumu.¹²

Pēdējās desmitgades laikā akadēmiskajos avotos globālā mērogā arvien plašāk akcentētas finanšu izglītības un finanšu uzvedības attiecības, tostarp, atsaucoties uz uzvedības ekonomikas atziņām.¹³ Tajos tiek analizēta finanšu izglītības programmu efektivitāte, norādot svarīgākos tās rādītājus. Viskritiskākais secinājums ir tāds, ka finanšu izglītība nav sudraba lode. Tā nevar aizstāt regulējumu, uzraudzību un atbilstoši veidotus finanšu produktus un pakalpojumus. Savukārt analītiķi, kuri pārstāv uzvedības ekonomikas virzienu, uzņemoties veikt praktiskus uzdevumus modernas finanšu pratības stratēģijas pamatošanā, uzsver domu, ka, atzīstot arī finanšu izglītības lomu (kopumā pat optimistiski vērtējot tās nozīmi), ir vienlaikus jāuzsver, ka ir būtiski izglītības procesu efektivitāti konfrontēt ar ārējām ietekmēm. Labi izveidotā sistēmā līdzsvarotas attiecības starp finanšu vidi un kvalitatīvā, precīzi veidotā finanšu izglītībā balstītu finanšu pratību var aizvien vairāk uzlabot ekonomisko lēmumu pieņemšanu un līdz ar to arī

indivīdu un mājsaimniecību labklājību un sabiedrības finansiālo stabilitāti.¹⁴

Finanšu pratības iniciatīvu efektivitāte ir atkarīga no konkrētā konteksta un mērķa grupas specifikas. Finanšu izglītības programmas var būt noderīgas, ja tās izmanto, ņemot vērā patērētāju psiholoģiskās īpašības, personiskos apstākļus un situāciju, kurā tās tiek īstenotas.

Plānojot izglītošanas aktivitātes vai dažādu tiesisko un ekonomisko nosacījumu vides izmaiņas, lai uzlabotu finanšu lēmumu pieņemšanu, ir jāņem vērā tipiskie un konkrētie apstākļi, kuros veidojas indivīda izpratne par finanšu uzvedību un finanšu paradumiem. Katra indivīda bērnībā tā vispirms ir ģimene.

Kā nozīmīgu aspektu **finanšu pratības analizē var izcelt finanšu pratības sasaisti ar bērnības pieredzi ģimenē**. Vairākos zinātniskos darbos ir atzīmēts, ka pastāv cieša sakarība starp indivīda finanšu pratību un bērnībā uzkrāto pieredzi (piem., Christiansen et. al. (2008)¹⁵, Klapper et. al. (2013)¹⁶). Līdz ar to nepieciešams šo aspektu atspoguļot FPS 2021–2027:

- papildinot izpēti priekšmetu definīciju un raksturojošos rādītājus;
- pielāgojot FPS 2021–2027 rezultātus un iekļaujot šo aspektu rezultātu mērījumos;
- atbilstoši paplašinot FPS 2021–2027 izstrādātāju, īstenotāju, kā arī politikas veidotāju darbības lauku.

2.4. Stratēģiskās vadības principi. OECD rekomendācijas un ieteikumi: to ieviešanas lietderība un perspektīvas Latvijā

Pēdējo gadu OECD rekomendācijās¹⁷ liela vērība pievērsta arī valstu finanšu pratības stratēģiskās vadības jautājumiem, kas ir īpaši nozīmīgs aspekts efektīvas finanšu pratības stratēģijas veidošanā. Šajā kontekstā uzsvērta nepieciešamība izveidot caurskatāmu koordinācijas un pārvaldības mehānismu efektīvas finanšu pratības politikas nodrošināšanai, kas paredz šādas darbības:

- pārvaldības mehānisma vadošās instances identificēšana, kam uzticas sabiedrība un visas procesā iesaistītās

puses, tostarp visaugstākajā politiskajā līmenī, un kas ar saviem vai citiem tai pieejamajiem resursiem var nodrošināt nacionālās finanšu pratības stratēģijas attīstīšanu, ieviešanu un ilgtspēju;

- lomu un atbildības noteikšana starp svarīgākajām finanšu pratības procesa pārvaldībā iesaistītajām pusēm, ņemot vērā to kompetenci, stiprās puses, intereses un resursus;

¹² Piemēram, tādos avotos kā Gustman, A. L., Steinmeier, T. L. and Tabatabai, N., 2012. Financial knowledge and financial literacy at the household level. *American Economic Review*, 102(3), pp. 309–313, un Fernandes, D., Lynch Jr, J. G. and Netemeyer, R. G., 2014. Financial literacy, financial education, and downstream financial behaviors. *Management Science*, 60(8), pp. 1861–1883, ir norādīts, ka, lai varētu sagaidīt labāku finanšu lēmumu no ienesīguma/riska skatupunkta, nepietiek ar zināšanām un izglītošanas pasākumiem, bet to varētu nodrošināt interese par finanšu jautājumiem un vēlme uzņemties atbildību par ilgtermiņa lēmumiem attiecībā uz finansēm. Arī finanšu pratības ietekme uz finanšu uzvedību ir ļoti ierobežota. Šajos un citos pētījumos tiek minēts, ka, palielinot finanšu pratības koeficientu, pozitīvais efekts attiecībā uz finanšu uzvedību ir mazāks par 1%.

¹³ Sk. piemēram, Kaiser, T., Menkhoff, L., 2017. Does Financial Education Impact Financial Literacy and Financial Behavior, and If So, When? *The World Bank Economic Review*, Volume 31, Issue 3, October 2017, pp. 611–630.

¹⁴ Sk. Altman, M., 2011. Behavioral economics perspectives. Implications for policy and financial literacy. Research paper prepared for the Task Force on Financial Literacy, February 9, 2011, kā arī Fessler, M., Silgoner, M. A., Webb, R. Financial knowledge, attitude and behavior: evidence from the Austrian Survey of Financial Literacy, Springer, November 2020, *Empirica* 47(2).

¹⁵ Christiansen, C., Joensen, J. S. and Rangvid, J., 2008. Are economists more likely to hold stocks? *Review of Finance*, 12(3), pp. 465–496.

¹⁶ Klapper, L., Lusardi, A. and Panos, G. A., 2013. Financial literacy and its consequences: Evidence from Russia during the financial crisis. *Journal of Banking & Finance*, 37(10), pp. 3904–3923.

¹⁷ Sk. OECD/INFE, 2020, OECD Recommendation on Financial Literacy.

- valsts iestāžu, tostarp ministriju (īpaši finanšu un izglītības jomas ministriju), centrālo banku, finanšu regulatoru un uzraudzības iestāžu, kā arī citu valsts, reģionālo un vietējo iestāžu iesaiste;

- nozīmīgāko ieinteresēto personu no privātā, akadēmiskā vai nevalstiskā sektora iesaiste – uzņēmumu (piemēram, finanšu pakalpojumu sniedzēju, uzņēmumu, kas nodrošina finanšu pratību savā komercdarbībā), nefinanšu organizāciju (piemēram, darba devēju vai plašsaziņas līdzekļu), finanšu nozares apvienību, patērētāju apvienību, arodbiedrību, pētniecības iestāžu, skolotāju apvienību un vecāku apvienību, kā arī citu NVO;

- visu iesaistīto pušu darbības koordinācija efektīvu pasākumu nodrošināšanai, lai izvairītos no funkciju dublēšanās un neefektīvas resursu izmantošanas, kā arī interešu konfliktiem;

- visu iesaistīto mērķauditoriju nodrošināšana ar vienādu piekļuvi finanšu pratības stratēģiskās vadības resursiem.

Minētie principi ir ņemami vērā un iekļaujami jebkuras nākamās finanšu pratības stratēģijas vadīšanai un koordinēšanai veiktajā sadaļā. Latvijas gadījumā būtu nepieciešams vēlreiz iespējami precīzi apzināt ieinteresētās puses, lai finanšu pratības stratēģijā, kā arī citos saistītajos dokumentos, kas par atsevišķiem uzdevumiem tiek sagatavoti augstākā detalizācijas pakāpē, būtu iespējams identificēt optimālās to iesaistes formas.

OECD rekomendācijās finanšu pratības stratēģiju veidošanai ir norādīts, ka ir būtiski noteikt attiecīgos finanšu pratības jautājumus un risināt tos prioritārā secībā. Šādi jautājumi var ietvert:

- finanšu produktu un pakalpojumu, tostarp pakalpojumu digitālajā vidē, pieejamību, kā arī to izmantošanu;
- finanšu plānošanu un pārvaldību īstermiņā;
- krāšanu, taupīšanu un ieguldījumus;
- kredītu pārvaldību;
- pensiju plānošanu un uzkrāšanu;
- riska pārvaldību;
- apdrošināšanu.

Sekojošā OECD vadlīnijām, FPS 2021–2027 ietvaros būtu nepieciešams īpašu uzmanību pievērst ieguldījumu pakalpojumiem un digitalizācijai. Risinot šos jautājumus,

FPS 2021–2027 īstenotājiem būtu jāveic virkne uzdevumu stratēģiskās vadības kontekstā, tostarp jāveicina informētība un izpratne:

- par tradicionālo un inovatīvo finanšu produktu un pakalpojumu īpašībām un finanšu riskiem;

- par individu kā finanšu produktu lietotāju tiesībām un pienākumiem, akcentējot informētību par informācijas atklāšanas instrumentiem (piemēram, cenu salīdzināšanas tīmekļa vietnēm);

- par aizliegtu, negodīgu vai diskriminējošu praksi;

- par arbitražas un sūdzību iespējām, kā arī kompensāciju saņemšanas iespējām.

Tāpat būtu nepieciešams veikt arī šādus uzdevumus:

- sekmēt individu uzvedības izmaiņas tā, lai ar lielāku varbūtību tiktu nodrošināti labāki rezultāti finanšu izvēlēs (piemēram, veicinot apzinātu un aktīvu darbību lielāku uzkrājumu veidošanai vai novēršot pārmērīgu risku uzņemšanos);

- veicināt finanšu uzkrājumu paradigmas maiņu, informējot sabiedrību par nākamajiem soļiem pēc drošības spilvena uzkrājuma formā izveides, ieguldot brīvos finanšu līdzekļus finanšu tirgos, kas nodrošinātu personīgās labklājības tālāko izaugsmes potenciālu;

- sniegt atbalstu, lai palīdzētu personām izmantot sarežģītas sistēmas un pieņemt lēmumus, piemēram, kredītu pārvaldībā un pensiju plānošanā, kā arī situācijās, kad patērētājiem ir nepietiekama pamatinformācija un prasmes, un sagatavotu individuus darbam ar finanšu konsultāciju nozari, izmantojot arī automatizētās konsultācijas jeb *robokonsultantus*;

- noteikt mērķa segmentus un veltīt tiem efektīvas iniciatīvas, ņemot vērā dažādos kultūras, reliģiskos un sociālekonomiskos faktorus, kas var ietekmēt šo segmentu finanšu pratību un labklājību, un potenciālo ieguvumu, ko sniedz finanšu izglītības programmas, kuras ir pielāgotas viņu īpašajām priekšrocībām un vēlmēm.

Ir jāapzinās, cik svarīgi ir pēc iespējas agrākā dzīves posmā sākt finanšu izglītošanos.

Šajā nolūkā FPS 2021–2027 īstenotājiem būtu:

- jānodrošina koordinācija/sinergija starp politikas jomām un programmām konkrētajam mērķa segmentam (piemēram, finanšu iekļaušana, uzņēmējdarbība un dzimumu līdztiesības politika) un attiecīgajām ieinteresētajām personām šajās jomās;

- jāizstrādā un jāīsteno finanšu pratības programmas sadarbībā ar ieinteresētajām personām (kam ir eksperta izpratne par mērķa segmentu);

- jāņem vērā konkrētu mērķa grupu apakšsegmentu īpašās vajadzības (piemēram, vientuļie vecāki, vecāka gadagājuma cilvēki vai jaunie uzņēmēji) un jāizmanto diferencēta pieeja; jāizskata veidi, kā apvienot finanšu pratības programmas konkrētām mērķa grupām un segmentiem ar citiem šīs grupas pasākumiem, lai uzlabotu sasniegjamību un efektivitāti.

3. Vīzija, mērķi, uzdevumi un sasniedzamie rezultāti

3.1. FPS 2021–2027 arhitektūra

FPS 2021–2027 turpina virzību uz iedzīvotāju un uzņēmumu finanšu pratības līmeņa pilnveidi, ņemot vērā līdzšinējo pieredzi, balstoties uz iepriekš izveidoto sadarbību starp iesaistītajām pusēm (tostarp politiku veidotājiem, akadēmiskajām institūcijām, uzņēmumiem, NVO), sadarbību ar starptautiskajām institūcijām (OECD, ES līmeņa organizācijām) un to izveidoto vadlīniju un labās prakses piemēru kopumu.

FPS 2021–2027 arhitektūru veido iesaistīto pušu dialogā noteiktā nākamā perioda situācijai un no tās izrietošajiem uzdevumiem atbilstošā vīziju, stratēģisko mērķu, darbības virzienu, darbības uzdevumu, sasniedzamo rezultātu, rādītāju, mērķa grupu, īstenošanā iesaistīto pušu un nepieciešamo resursu avotu, kā arī termiņu sistematizācija.

FPS 2021–2027 vīzija un mērķi ir vērsti uz to, lai to īste-

nošanas hierarhija valsts politiku sistēmā iegūtu augstāku prioritāti, ņemot vērā finanšu pratības kā nozīmīga faktora un katalizatora lomu valsts un sabiedrības attīstības ilgtspējas kontekstā. Tās pieeja iesaistīto pušu mobilizēšanā un sadarbības koordinēšanā balstās uz izpratni par līdzšinējo situāciju un iesaistīto pušu iespējām (vērtējot ieinteresētības un atbalsta pakāpi, no vienas puses, un ietekmes potenciālu un resursu pieejamību, no otras puses), kā arī OECD vadlīnijām. Savukārt satura kontekstā tās fokuss ir vērsts ne tikai uz finanšu zināšanām un ar tām saistīto izglītošanas prioritāti, bet arī uz prasmēm, spējām, uzvedības modeļiem un attieksmēm, aptverot ne tikai tās sabiedrības grupas, kuras iekļaujas formālās vai neformālās izglītības procesos, bet arī citas mērķa grupas visdažādākajos aspektos (finanšu iekļaušana u.c.). Te liela loma ierādīta gan tādiem nākotnes akcentiem kā digitalizācija, gan starpdisciplināram tvērumam pētniecības dimensijā.

3.2. Vīzija

1. Nozīmīga Latvijas iedzīvotāju daļa pārdomāti plāno budžetu, veido uzkrājumus, izprot un veic ieguldījumus, spēj atbildīgi uzņemties finansiālas saistības, tostarp aizņemties un vadīt ar to saistītos riskus, kā arī prasmīgi lieto digitālos rīkus un finanšu instrumentus un šādi spēj maksimāli nodrošināt gan personīgo, gan savas māsaimniecības, uzņēmuma vai kopienas ilgtspējīgu finanšu stabilitāti un labklājību, kā arī attīsta savu uzņēmējspēju.

2. Latvijas ģimenēs un uzņēmumos ir uz labklājību, ilgtermiņa finanšu stabilitāti, jauninājumiem un dialogu vērsta finanšu pratības kultūra. Vairums Latvijas ģimeņu pārrunā naudas, ekonomikas un finanšu tehnoloģisko jauninājumu jautājumus, tostarp ar bērniem jau no iespējami agrāka vecuma. Šāda vide rada labvēlīgus nosacījumus atbildīgai un atvērtai attieksmei pret māsaimniecības vai uzņēmuma spēju pārvaldīt finanses mainīgā finanšu un ekonomisko attiecību ekosistēmā.

3. Latvijas iedzīvotāji spēj ar augstu motivāciju pašvadīti pilnveidot savas finanšu un ekonomikas kompetences un palielināt finanšu pārvaldības spējas atbilstoši savām noteikta dzīves cikla un ekonomiskās pozīcijas diktētām vajadzībām un normatīvās vides un atbilstības standartiem, atbildīgi attiecoties pret riskiem un informācijas drošību.

4. Visos formālās un neformālās izglītības līmeņos (tai skaitā mūžizglītībā) un veidos finanšu zināšanu apguve,

prasmju un attieksmju pilnveidošana tiek atzīta par nozīmīgu un visaptveroši integrētu sastāvdaļu.

5. Latvijas iedzīvotāju finanšu pratības pilnveidošana ir mērķtiecīgs un nacionālā līmenī koordinēts darbību kopums, kas ir integrēts kopējā plānošanas procesu arhitektūrā. Tas ir vērsts uz visu Latvijas sabiedrību, aptverot būtiskos finanšu pratības aspektus un uzsverot finanšu pratības lomu un nozīmi valsts un sabiedrības ilgtspējīgā attīstībā un labklājībā. Finanšu pratība ir daudzu nozaru politiku (ekonomikas un finanšu, labklājības, patērētāju tiesību, izglītības u.c.) prioritāšu fokusā – tās stratēģiskā plānošana ir skaidri sasaistīta ar valsts ilgtermiņa un vidēja termiņa stratēģiskās plānošanas un finanšu sektora attīstības plānošanas mērķiem un uzdevumiem.

6. Ietekme uz iedzīvotāju finanšu rīcības motīviem (ņemot vērā, ka tam var būt stabila ilgtermiņa ietekme uz cilvēku rīcības ievirzi un vērtību orientāciju) ir viens no būtiskiem apsvērumiem, ko ņem vērā valsts lēmēj institūcijas, pieņemot lēmumus par regulējumu finanšu un ekonomikas jomā. Finanšu pratības stratēģiskajā plānošanā ir iesaistījušās visas nozīmīgākās ieinteresētās puses (tostarp politiku veidotāji, valsts iestādes, izglītības iestādes, zinātniski pētnieciskās institūcijas (ZPI), NVO, finanšu un citu nozaru uzņēmumi), nodrošinot augstu interešu līdzsvarošanas pakāpi un iekļaušanos stratēģisko uzdevumu izpildē.

7. FPS 2021–2027 īstenošanā ir panākts maksimālais sabiedriskais labums (tostarp, orientējoties uz zaļo kursu un ilgtspēju), līdzsvarojot to ar iesaistīto pušu komerciālajām interesēm. Latvijas iedzīvotājiem pieejamie finanšu pakalpojumi veido pilnvērtīgu un iekļaujošu piedāvājumu mājāsaimniecībām, uzņēmumiem un indivīdiem neatkarīgi

no to vecuma, dzimuma, izglītības un sociālā statusa. Pakalpojumu inovācijas digitālajā laikmetā un to veicināšana valsts līmenī ir primāri vērsta uz godprātīgu komercpraksi un labu klienta (lietotāja) pieredzi, tostarp sekmē finanšu iekļautību.

3.3. Mērķa grupas

Lai gan FPS 2021–2027 ir adresēta visiem Latvijas iedzīvotājiem, tomēr vienlaikus var ieskicēt dažādu Latvijas sabiedrības sociālo, profesionālo, demogrāfisko un pēc citām pazīmēm segmentētu grupu tipiskās iezīmes finanšu pratības kultūras un finanšu kompetenču kontekstā. No tā izriet atšķirīgi FPS 2021–2027 uzdevumi un tajā noteiktās prioritārās mērķa grupas.

Kopumā kā atsevišķas mērķa grupas var noteikt vecuma grupas – bērnus pirmsskolas vecumā, skolēnus, studentus, jauniešus, kuri sāk darba gaitas, jaunās ģimenes, vecākus ar bērniem, pirmspensijas vecuma iedzīvotājus, seniorus (pensionārus). Tāpat var noteikt sociālā statusa mērķa grupas: bezdarbniekus, personas ar zemāku iegūtās formālās izglītības līmeni, iedzīvotājus ar zemiem ienākumiem (personas, uz kurām ir attiecināms trūcīgas vai maznodrošinātas mājāsaimniecības statuss), personas ar garīga rakstura vai funkcionāliem traucējumiem un personas, kuras ir izcietušas sodu ieslodzījuma vietās. Tāpat atsevišķi izdalāma mērķa grupa ir MVU un mikrouzņēmumi (uzņēmēji). Pasaules praksē ir pieņemts īpaši novērtēt arī dzimuma grupu un etnisko grupu finanšu pratības kultūru vai kompetenču līmeni un specifiku.

Ņemot vērā iecerētos FPS 2021–2027 uzsvarus, prioritāro mērķa grupu izvēle FPS balstās uz attiecīgo segmentu finanšu zināšanu, finanšu uzvedības un finanšu attieksmju statusa un prioritātes ekspertu novērtējumu, ko veica Finanšu pratības darba grupas (FPDG) eksperti:

1. mērķa grupas, kuru finanšu zināšanu statuss ir noteikts ar īpaši augstu prioritāti, ir pirmsskolas un sākumskolas vecuma bērni, personas ieslodzījuma vietās, jaunieši pēc ārpusģimenes institucionālās aprūpes, iedzīvotāji ar neiegūtu pamata vai vidējo izglītību, iedzīvotāji ar zemiem ienākumiem, pirmspensijas vecuma iedzīvotāji (55–64 gadi);

2. mērķa grupas, kuru finanšu uzvedības statuss ir noteikts ar īpaši augstu prioritāti, ir pirmsskolas un sākumskolas vecuma bērni, personas ieslodzījuma vietās, jaunieši pēc ārpusģimenes institucionālās aprūpes, iedzīvotāji ar neiegūtu pamata vai vidējo izglītību, personas ar funkcionāliem traucējumiem (garīga rakstura, dzirdes, redzes u.c.), ilgstoši bezdarbnieki;

3. mērķa grupas, kuru attieksmju statuss ir noteikts ar īpaši augstu prioritāti, ir pirmsskolas un sākumskolas vecuma bērni, personas ieslodzījuma vietās, jaunieši pēc ārpusģimenes institucionālās aprūpes, iedzīvotāji ar neiegūtu pamata vai vidējo izglītību, ilgstoši bezdarbnieki.

Papildinātais un konsolidētais mērķa grupu uzskaitījums paredz, ka FPS īstenošanas procesā, ņemot vērā tajā iecerētās darbības, būs nepieciešams pievērsties arī citu mērķa grupu finanšu zināšanu, finanšu uzvedības un finanšu attieksmju statusam. FPDG atlasīto mērķa grupu, kurām ir paredzēta noteikta loma vai kuru sniegumam būs ietekme uz kopējiem FPS īstenošanas iznākumiem, pilnais saraksts ir šāds:

- visi Latvijas iedzīvotāji;
- pirmsskolas un skolas vecuma bērni;
- jaunās ģimenes un jaunie vecāki;
- sociālās atstumtības riskam pakļautās iedzīvotāju grupas – bezdarbnieki un darba meklētāji, personas ar garīga rakstura vai funkcionāliem traucējumiem un ģimenes, kurās ir šādas personas, ģimenes, kurās vecākiem ir nepietiekamas prasmes savu bērnu aprūpes jautājumos, jaunieši, kuri sāk patstāvīgu dzīvi pēc ārpusģimenes pakalpojuma (institūcijā) saņemšanas, iedzīvotāji ar neiegūtu pamata vai vidējo izglītību, personas ieslodzījuma vietās, vecāka gadagājuma iedzīvotāji (ar ierobežotām atbalsta iespējām ģimenē), iedzīvotāji ar zemiem ienākumiem (personas, uz kurām ir attiecināms trūcīgas vai maznodrošinātas mājāsaimniecības statuss);
- pirmspensijas vecuma iedzīvotāji (55–65);
- MVU un mikrouzņēmumi (uzņēmēji);
- pašnodarbinātas personas;
- uzņēmējdarbības uzsācēji;
- darba ņēmēji – algotie darbinieki;
- audzinātāji, skolotāji, lektori visos izglītības posmos (sākot ar pirmsskolu un beidzot ar mūžizglītību);
- studējošie, kas iegūst pedagoga izglītību (tai skaitā sociālo zinību, ekonomikas skolotāja kvalifikāciju).

3.4. Iesaistītās puses

FPS 2021–2027 īstenošanā iesaistītās puses ir publiskā un privātā sektora institūcijas, akadēmiskās institūcijas, profesionālās NVO un dažādu nozaru uzņēmumi, kuri ir gan iesaistījušies stratēģijas izstrādes procesā, kopš Latvijā uzsāktas mērķtiecīgas finanšu pratības pilnveidošanas aktivitātes, gan izrādījuši gatavību darīt to arī turpmāk. Iesaistīto pušu kopumā ir iekļaujamas institūcijas, organizācijas vai uzņēmumi, kas neatkarīgi no līdzšinējās iesaistes objektīvi ietekmē stratēģijas rezultātu. Iesaistīto pušu ietekmes un ieinteresētības pakāpe stratēģijā ir atšķirīga, ņemot vērā to pamatfunkcijas, resursus vai citus raksturlielumus (vietu valsts pārvaldes sistēmas hierarhijā, tirgus pozīcijas, komunikācijas, tostarp sociālo tīklu komunikācijas, aktivitāti u.c.). FPDG ir identificējusi, ka augstākās pakāpes ieinteresētība (atbalsta nozīmē) un ietekme finanšu pratības stratēģiskajā vadībā ir tādām valsts pārvaldes institūcijām (tostarp ministrijām, ministriju pakļautības iestādēm vai tiešās pārvaldes iestādēm) kā Finanšu kapitāla un tirgus komisija, Latvijas Banka, Finanšu ministrija, Valsts izglītības satura centrs, Labklājības ministrija, Nodarbinātības valsts aģentūra (NVA), Patērētāju tiesību aizsardzības centrs. Tikpat liela ietekme ir Izglītības un zinātnes ministrijai, Ekonomikas ministrijai, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai, Iekšlietu ministrijai (IM), Tieslietu ministrijai (TM), Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai, Valsts ieņēmumu dienestam un Pārresoru koordinācijas centram.

Augstas pakāpes ieinteresētība un zemākas pakāpes ietekme raksturo profesionālās NVO (Latvijas Finanšu nozares asociācija, Latvijas Apdrošinātāju asociācija), augstākās izglītības iestādes (Banku augstskola, Ekonomikas

un kultūras augstskola, Rīgas Tehniskā universitāte), atsevišķas finanšu institūcijas (AS "Attīstības finanšu institūcija Altum" (Altum), AS "Swedbank", AS "Nasdaq Riga" (Nasdaq)). Kopumā minētās institūcijas, organizācijas un uzņēmumi veidos kodolu arī FPS 2021–2027 darbības uzdevumu īstenošanā, tostarp nodrošinās gan tam nepieciešamo cilvēkkapitālu, gan finanšu resursus.

Virkne publiskā sektora institūciju, NVO, piemēram, *Junior Achievement Latvia*, finanšu institūcijas un augstākās izglītības iestādes (AII), piemēram, Latvijas Universitāte, bankas, apdrošināšanas kompānijas u.c., ir bijušas līdz šim mazākā mērā iesaistītas no finanšu pratības stratēģijas izrietošās aktivitātēs, tomēr to darbības veids un pozīcija rada priekšnoteikumus tam, lai palielinātu to iesaistes pakāpi un izmantotu to potenciālu stratēģijā iekļautajās aktivitātēs iesaistīties turpmāk.

Iesaistīto pušu uzskaitījumā var iekļaut arī specifiskas kategorijas, tostarp ietekmes līderus sociālo tīklu komunikācijā, kuru iesaiste var būt gan atbalstoša, gan ar negatīvu ietekmi. Tāpat jāņem vērā to uzņēmumu un organizāciju ietekmes spēks, kuru intereses (komerciālās vai politiskās) noteiktu iemeslu dēļ var motivēt virzīt iniciatīvas, kuras ir pretrunā ar ilgtermiņa finanšu pratības pilnveides stratēģiskajiem mērķiem.

Paredzams, ka turpmāk arvien lielāka nozīme un pat īpaša loma būs tādām iesaistītajām pusēm kā digitālās pratības iniciatīvu virzītāji, digitālo risinājumu izstrādātāji, kā arī kibernetikas un datu drošības organizācijas, kas var kļūt izšķirošas veiksmīgas finanšu pratības attīstībā.

3.5. Mērķi, darbības virzieni, uzdevumi, snieguma rādītāji

Pirmais mērķis. Uz ilgtspējību vērsta finanšu pratības kultūra un kompetenču pilnveide

Sekmēt finanšu kompetenču pilnveidi mērķa grupās, nodrošinot nepieciešamos priekšnoteikumus un resursus ģimenēs, izglītības iestādēs un darba vai biznesa vidē, lai veidotu līdzsvarotu un ilgtspējīgu finanšu pratības kultūru un sasniegtu arvien augstāku finanšu kompetenču līmeni.

1. darbības virziens. Finanšu pratības kultūras un finanšu kompetenču statusa, izmaiņu tendenču un finanšu iekļautības risku identificēšana

Uzdevumi	Sasniedzamie rezultāti	Snieguma rādītāji	Mērķa grupas	Iesaistītās puses	Atbildīgā(-ās) institūcija(-as)	Resursi un to avots	Īstenošanas laiks
1. Mērķa grupu finanšu zināšanu, uzvedības, attieksmes un finanšu iekļautības risku monitorings un analīze iegūto datu un secinājumu izmantošanai finanšu pratības pilnveidošanā	Nodrošināts regulārs mērķa grupu finanšu zināšanu, uzvedības un attieksmes statusa monitorings un analīze. Identificēts zināšanu, prasmju un spēju līmenis, kā arī finanšu iekļautības riski, rīkojoties ar finanšu pakalpojumiem, instrumentiem, kanāliem un tehnoloģijām jeb rīkiem. Gūtie dati un secinājumi tiek izmantoti finanšu pratības pilnveidošanā.	Tiek veikta Latvijas iedzīvotāju finanšu pratības aptauja. Dalība OECD finanšu pratības pētījumā (pieaugušie, MVU). Dalība OECD PISA¹⁸ pētījumā par skolēnu finanšu pratību. Iedzīvotāju rīcības analīze (noguldījumu un kredītu attiecība Latvijas bankās, problemātisko banku un nebanku kredītu skaits un apmērs u.c.). Fokusēti un paplašināti mērķa grupu statusa mērījumi.	Visi iedzīvotāji un MVU (uzņēmumu vadītāji)	LB, PTAC, EM, LFNA, AII, Altum	FKTK, IZM	FKTK, IZM u.c.	Visā FPS īstenošanas periodā

¹⁸ OECD Starptautiskā skolēnu novērtēšanas programma (PISA).

2. Pieaugušo finanšu pratības standarta un uz to balstīta pašnovērtējuma rīka aktualizēšana, popularizējot tā izmantošanu finanšu pratības brieduma mērīšanai	Izvērtēts un pilnveidots esošais finanšu pratības standarts pieaugušajiem. Pilnveidots vai no jauna izveidots tehniskais risinājums finanšu pratības pašnovērtējuma veikšanai, kas balstīts uz šo standartu. Popularizēta finanšu pratības pašnovērtējuma veikšana iedzīvotāju vidū.	Pilnveidots finanšu pratības standarts pieaugušajiem. Pilnveidots un popularizēts pašnovērtējuma rīks. Finanšu pratības pašnovērtējuma rīka izmantošanas reižu skaita dinamika. Finanšu pratības brieduma vērtējumu vidējo vērtību dinamika kopumā un mērķa grupās.	Visi iedzīvotāji	FKTK, LB, PTAC, LFNA, LAA, LM, IZM, AII u.c. FPDG dalībnieki	FKTK	FKTK	Visā FPS īstenošanas periodā
3. MVU un mikrouzņēmumu (uzņēmēju) finanšu pratības līmeņa vērtēšana un pilnveidošana	Nodrošināts regulārs MVU un mikrouzņēmumu (uzņēmēju) finanšu pratības monitorings un analīze. Gūtie secinājumi tiek izmantoti finanšu pratības pilnveidošanā. Tiek apkopoti Latvijas pētījuma rezultāti, kas tiek iekļauti kopējā OECD pētījumā.	Veikts MVU un mikrouzņēmumu (uzņēmēju) finanšu pratības monitorings. MVU un mikrouzņēmumu (uzņēmēju) finanšu pratības dinamika.	MVU un mikrouzņēmumi (uzņēmēji)	FKTK, LB, EM, Altum, LFNA, finanšu institūcijas, AII	FKTK	FKTK un citas institūcijas	Visā FPS īstenošanas periodā

2. darbības virziens. Izglītošanas iespēju (visos izglītības līmeņos gan formālajā, gan neformālajā izglītībā) nodrošināšana un pilnveidošana finanšu kompetenču aspektā

Uzdevumi	Sasniedzamie rezultāti	Snieguma rādītāji	Mērķa grupas	Iesaistītās puses	Atbildīgā(-ās) institūcija(-as)	Resursi un to avots	Īstenošanas laiks
1. Piedāvāto finanšu kompetenču programmu (tostarp treniņprogrammu un platformu), kursu un priekšmetu identificēšana, kā arī atbilstības un efektivitātes analīze, tostarp, ņemot vērā ietekmi uz finanšu zināšanām, prasmēm un attieksmēm, apzinot faktorus, kas šo ietekmi var palielināt vai samazināt	Apkopota informācija par mērķa grupām pielāgotajām un piedāvātajām finanšu kompetenču programmām (tostarp treniņprogrammām un platformām), kursiem un priekšmetiem. Vismaz divas reizes FPS īstenošanas laikā tiek apsekots programmu īstenošanas mērogs, atbilstība un efektivitāte.	Programmu apkopojums un vērtējums. OECD PISA pētījums par skolēnu finanšu pratību. Latvijas iedzīvotāju finanšu pratības aptauja. Kursu absolventu vērtējumi, ja tādi ir pieejami.	Visi iedzīvotāji (kā programmu adresāti) Programmu īstenotāji (skolotāji, All docētāji, kursu lektori, mentori u.c.)	IZM All, ZPI, VISC	IZM, FKTK	IZM finansējums (OECD PISA), FKTK	Visā FPS īstenošanas periodā
2. Mērķa grupu (īpaši prioritāro mērķa grupu finanšu iekļautības aspektā) mācību vajadzībām atbilstošo finanšu pratības kompetenču pilnveides kursu un programmu izstrāde	Jaunās ģimenes un pārējās mērķa grupas tiek izglītotas finanšu kompetenču jautājumos, pielāgojot izglītības produktus noteiktām dzīves cikla situācijām. Tiek īstenoti kursi, nodarbinātības mazāk aizsargāto iedzīvotāju (bezdarbnieku, darba meklētāju, fizisko personu ar zemiem ienākumiem, tai skaitā trūcīgās vai maznodrošinātās mājāsaimniecības statusu, personu ar funkcionāliem traucējumiem (redzes, dzirdes un intelektuālās attīstības traucējumiem), senioru, personu ar pārmērīgām parādsaistībām) finanšu pratības pilnveidei, tostarp, sasaistot ar digitālo prasmju uzlabošanu un pielāgojot saturu konkrētās grupas vajadzībām.	Finanšu pratības kompetenču pilnveides kursu un programmu skaits kopumā un uz prioritārām mērķa grupām vērsto kursu skaits (dinamika ar augošu tendenci).	Visi iedzīvotāji Prioritārās mērķa grupas: jaunās ģimenes, fiziskās personas ar zemiem ienākumiem, tai skaitā trūcīgās vai maznodrošinātās mājāsaimniecības statusu, bezdarbnieki un darba meklētāji, personas ar funkcionāliem traucējumiem (redzes, dzirdes un intelektuālās attīstības traucējumiem), institūcijās augoši bērni, seniori, personas ar pārmērīgām parādsaistībām, MVU un potenciālie uzņēmēji	PTAC, IZM, Valsts izglītības attīstības aģentūra, All, NVA, LM, LFNA, TM, EM, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM)	NVA, TM, PTAC, LM, Altum	NVA, TM, PTAC, LM, Altum	Visā FPS īstenošanas periodā

3. Pedagogu izglītošana finanšu pratības un ekonomikas jomā	leviests studiju kurss vai modulis pedagogu sagatavošanas programmās. Izveidots brīvpieejas tiešsaistes vai klātienē kurss par finanšu pratības tematiem. Nodrošināts brīvi pieejams konsultatīvais atbalsts pedagogiem par finanšu pratības jautājumiem, apzināts ekspertu tīkls (īpaša lietotne vai vietne un mentora pieejamība). Izveidots brīvi pieejams metodisko un informatīvo materiālu apkopojums skolotājiem finanšu pratības jomā.	leviests studiju kurss vai modulis pedagogu sagatavošanai, kurā ietverti finanšu pratības jautājumi. Pieaugošs pedagogu, kas apgūst moduli, izmanto brīvpieejas konsultatīvo atbalstu un sagatavotos materiālus, skaits.	Pedagoģijas studenti, pedagogi	FPDG, <i>Junior Achievement Latvia</i> , AII, kas sagatavo pedagogus	LB	LB, VISC, IZM	Visā FPS īstenošanas periodā
---	--	--	--------------------------------	--	----	---------------	------------------------------

3. darbības virziens. Inovatīvu un mūsdienīgu finanšu lēmumu pieņemšanas ietekmēšanas pieeju veicināšana, izmantojot uzvedības ekonomikas pētījumu atziņas

Uzdevumi	Sasniedzamie rezultāti	Snieguma rādītāji	Mērķa grupas	Iesaistītās puses	Atbildīgā(-ās) institūcija(-as)	Resursi un to avots	Īstenošanas laiks
1. Inovatīvu finanšu lēmumu pieņemšanas ietekmēšanas pieeju ieviešanas iespēju analīze un veicināšana (tostarp spējošanas principos balstītas lietotnes, interneta vietnes, budžeta plānotāji, kā arī veicamo finanšu darbību atgādinātāji u.tml.), izmantojot finanšu uzvedības pētījumu atziņas 1.1. Tiek pētīta labā prakse dažādu uzvedības vai situatīvo rīcības veidu pozitīvā, neagresīvā ietekmēšanā (tostarp par uzvedības ekonomikā pētītās "piebikstīšanas" tehnikas izmantošanas iespējām) 1.2. Gan finanšu tirgus dalībniekiem, gan pedagoģiem adresētu analītisko materiālu vai vadlīniju izstrāde, lai sekmētu plašāku šādas pieejas izmantošanu finanšu zināšanu un prasmju apguvē, kā arī pozitīvi ietekmētu personu darbības ar finansēm 1.3. Finanšu pratību veicinošu inovāciju (procesa, mārketinga, organizāciju un produktu inovāciju) apzināšana un popularizēšana, tostarp, sasaistot to ar sociālās atbildības aspektiem	Apkopotas pētījumu atziņas un pētniecībā balstīta starptautiskā prakse par uzvedības ekonomikā pētītās "piebikstīšanas" tehnikas izmantošanas iespējām finanšu uzvedības ietekmēšanā. Veikta inovatīvu risinājumu izmantošanas gadījumu analīze pasaulē finanšu lēmumu pozitīvai ietekmēšanai. Izstrādāti ieteikumi vai vadlīnijas šādu rīku radīšanai un izmantošanai. Finanšu pratību veicinošu inovāciju (procesa, mārketinga, organizāciju un produktu inovāciju) apzināšana, popularizējot šo pieeju (tostarp, pozicionējot kā sociālās atbildības aspektu). Veikts pilotpētījums par pozitīvas ietekmēšanas pieeju izmantošanas efektivitāti finanšu lēmumu pieņemšanas situācijās uzlabošanai Latvijā. Latvijā tiek aprobēta starptautiskā pieredzē balstīta finanšu pratības pozitīvās ietekmēšanas instrumentu integrēšana finanšu pakalpojumos un komunikācijā.	Veiktie pētījumi par uzvedības ekonomikas pieeju pielietošanu finanšu uzvedības pozitīvā ietekmēšanā. Interneta vides monitoringa dati par atbilstošo risinājumu skaitu publiskajā, privātajā un akadēmiskajā sektorā, to sasniegto cilvēku skaitu u.c. – sadarbībā ar IT klāsteri (produktu inovācijas, procesu inovācijas, organizāciju inovācijas, mārketinga inovācijas). Izstrādāti ieteikumi un vadlīnijas.	FPDG, finanšu pakalpojumu sniedzēji un citas ieinteresētās puses	ZPI, AII, FKTK	AII (BA)	All un citi finansējuma avoti	Visā FPS īstenošanas periodā

2. Automatizēto finanšu plānošanas, uzkrājumu veidošanas, apdrošināšanas u.c. finanšu produktu precīzas lietošanas risinājumu ieviešanas iespēju veicināšana, sasaistot to ar pozitīvu finanšu pratības ieviržu nostiprināšanos	Apkopota informācija par pieejamajiem rīkiem (labās prakses piemēri). Izstrādāti jauni rīki un esošo rīku lietošanas popularizēšana gan individuāli, gan uzņēmumu vidū.	Informācijas apkopojums. Rīku skaits un to lietošanas dinamika.	MVU, visi Latvijas iedzīvotāji	LAA, finanšu pakalpojumu sniedzēji, LFNA	Finanšu pakalpojumu sniedzēji, tai skaitā apdrošināšanas jomā	Finanšu pakalpojumu sniedzēji	Visā FPS īstenošanas periodā
---	---	--	--------------------------------	--	---	-------------------------------	------------------------------

4. darbības virziens. Finanšu pratības kultūras un finanšu kompetences problemātikas lomas ģimeņu, skolu, augstskolu, darbavietu un apkaimju komunikācijā veicināšana, identificējot ietekmes faktorus un veidojot atbilstošu rīcības politiku

Uzdevumi	Sasniedzamie rezultāti	Snieguma rādītāji	Mērķa grupas	Iesaistītās puses	Atbildīgā(-ās) institūcija(-as)	Resursi un to avots	Īstenošanas laiks
1. Finanšu pratības komunikācijas analīze ģimeņu, izglītības iestāžu, uzņēmumu un organizāciju, apkaimju un digitālo kopienu saskarsmē, identificējot ietekmes faktorus Finanšu pratības kultūras un komunikācijas veicināšana ģimenēs, izglītības iestādēs, sociālajās institūcijās, uzņēmumos un organizācijās	Izveidotas efektīvākas finanšu pratības pilnveides procesos iesaistīto pušu un politiku veidotāju intervences pieejas. Finanšu pratības komunikācijas analīze, tai skaitā sociālo tīklu analīze.	Izveidotas efektīvākas finanšu pratības pilnveides procesos iesaistīto pušu un politiku veidotāju intervences pieejas. Veikta finanšu pratības komunikācijas un tās ietekmes analīze. Latvijas skolēnu finanšu pratības novērtējums OECD PISA pētījumā. Latvijas iedzīvotāju finanšu pratības aptaujas rezultāti.	Visi iedzīvotāji un MVU	FKTK, LB, PTAC, IZM, EM, LFNA, Altum, AII un ZPI	FKTK, AII	FKTK, AII	Visā FPS īstenošanas periodā
2. Publisku diskusiju organizēšana finanšu pratības kultūras veicināšanai	Tiek rīkotas diskusijas, uzturēta tēmas aktualitāte sabiedrības, mediju, politikas dienas kārtībā. Tiek īstenota ikgadējā Finanšu pratības nedēļa starptautiskās iniciatīvas <i>Global Money Week</i> ietvaros.	Diskusiju skaits un apmeklētāju skaits, publicitāte. Rīkotāju un dalībnieku skaits ikgadējā Finanšu pratības nedēļā.	Visi iedzīvotāji	FPDG, finanšu pakalpojumu sniedzēji un citas ieinteresētās puses	FKTK, FPDG	FKTK, FPDG	Visā FPS īstenošanas periodā

5. darbības virziens. Uz pozitīvas finanšu pratības kultūras veicināšanu vērsta satura radīšana informatīvajā telpā

Uzdevumi	Sasniedzamie rezultāti	Snieguma rādītāji	Mērķa grupas	Iesaistītās puses	Atbildīgā(-ās) institūcija(-as)	Resursi un to avots	Īstenošanas laiks
1. Finanšu pratības saturam veltītu vietņu uzskaitījums, profila un satura novērtējums un iedzīvotāju izpratnes veicināšana par vietņu nepieciešamību	Tiek apkopotas un novērtētas finanšu pratības saturam veltītas interneta vietnes. Tiek novērtēta vietnes mērķa auditorija, izvērtēts, vai fokuss ir uz zināšanām, prasmēm, attieksmēm, tiek analizēta satura kvalitāte, informācijas atbilstības un izklāsta kvalitāte, kā arī pieklūstamība iedzīvotājiem ar redzes, dzirdes un intelektuālās attīstības traucējumiem. Tiek analizēti vietņu apmeklējuma rādītāji un to dinamika.	Finanšu pratības saturam veltītu vietņu saraksta izveide. Izstrādāti vērtēšanas kritēriji un metodoloģija. Vērtēšanas ziņojums.	Visi Latvijas iedzīvotāji	FPDG, AII	FKTK	FKTK	Visā FPS īstenošanas periodā
2. Interneta vietņu un citu avotu, kur meklējama informācija par dažādiem ar finanšu pratību un ekonomiku saistītiem jautājumiem, popularizēšana	Vienkopus publicēta un regulāri atjaunota informācija par pieejamajām vietnēm. Veicināta vietņu lietošanas intensitāte.	Vietņu saraksts, kas tiek regulāri atjaunots. Vietņu apmeklējuma rādītāji.	Visi Latvijas iedzīvotāji, MVU	FKTK, LB, LFNA, PTAC, LAA, Nasdaq, Altum u.c. FPDG dalībnieki	FKTK, FPDG	FKTK, FPDG	Visā FPS īstenošanas periodā

3. Satura radīšana informatīvajā telpā, lai veicinātu izpratni par regulāras uzkrājumu, ieguldījumu un pensiju kapitāla veidošanas nepieciešamību un pārvaldīšanu, atbildīgu aizņemšanos, inovatīviem finanšu pakalpojumiem, ilgtspējīgām finansēm, apdrošināšanas lomu, finanšu noziegumiem un to sekām, finanšu krāpnieku darbībām un negodprātīgiem pakalpojumu sniedzējiem	Ar ieinteresēto pušu iesaisti informatīvajā telpā tiek veidots saturs, kas sekmē regulāru uzkrājumu, ieguldījumu un pensiju kapitāla veidošanu, atbildīgu aizņemšanos, kā arī izpratni par inovatīviem finanšu pakalpojumiem un ilgtspējīgām finansēm, apdrošināšanu, finanšu noziegumiem un krāpniecību. Saturs tiek pielāgots un nodots arī iedzīvotājiem ar zemu digitālās prātības līmeni, redzes, dzirdes un intelektuālās attīstības traucējumiem.	Latvijas skolēnu finanšu prātības novērtējums OECD PISA pētījumā. Latvijas iedzīvotāju finanšu prātības aptaujas rezultāti.	Visi Latvijas iedzīvotāji	FPDG u.c. ieinteresētās puses	FPDG	FPDG u.c. institūcijas	Visā FPS īstenošanas periodā
4. Popularizēšana Finanšu prātības aktivitāšu adresēšana un virzīšana sasaistē ar vienotu tematisku zīmolu plašākas atpazīstamības un uzticamības veicināšanai	Izveidots un ieviests vienots finanšu prātības zīmols. Tiek panākta arvien pieaugoša zīmola atpazīstamība un uzticamība. Tiek veicināts, ka finanšu prātības aktivitāšu veicēji zīmolu lieto.	Iniciatīvu un dalībnieku skaits ikgadējā Finanšu prātības nedēļā. Finanšu prātības pasākumu apmeklētāju skaits. Ar zīmolu saistīto vietņu apmeklējumu skaits (<i>Facebook</i> lapas sekotāju skaits un to iesaistes līmenis, <i>Finansupratiba.lv</i> apmeklētāju skaits). Institūciju, kas izmanto finanšu prātības zīmolu, skaits.	Visi Latvijas iedzīvotāji, ieinteresētās puses	FPDG un citas ieinteresētās puses	FKTK	FKTK	Visā FPS īstenošanas periodā
5. Organizāciju sadarbības sekmēšana finanšu prātības satura iniciatīvās	Tiek veidoti starpinstitūciju projekti. Plānojot aktivitātes, tiek uzklaušītas un iesaistītas arī mērķa grupas pārstāvošās NVO. Notiek darbs FPDG.	Projektu skaits, iesaistīto institūciju skaits.	FPDG un citas ieinteresētās puses	FPDG un citas ieinteresētās puses	FKTK	FKTK	Visā FPS īstenošanas periodā

Otrais mērķis. Atbilstošas finanšu vides kvalitātes nodrošināšana

Nodrošināt tādu finanšu vides kvalitāti, kas rada priekšnoteikumus finanšu pratības pilnveidošanai un finanšu iekļautībai, apstākļos, kad digitālā pārveide un inovācijas rada arvien jaunu globāla mēroga produktu un instrumentu piedāvājumu un vienlaikus arī informācijas un datu drošības izaicinājumus.

1. darbības virziens. Finanšu sistēmas un finanšu pakalpojumu vides integritātes pilnveidošana un finanšu institūciju atvērtības un uzticamības klientiem sekmēšana (kā finanšu iekļautības un finanšu pakalpojumu plašākas izmantošanas priekšnoteikums)

Uzdevumi	Sasniedzamie rezultāti	Snieguma rādītāji	Mērķa grupas	Iesaistītās puses	Atbildīgā(-ās) institūcija(-as)	Resursi un to avots	Īstenošanas laiks
1. Ērti pieejamas informācijas par finanšu un kapitāla tirgus dalībniekiem un finanšu pakalpojumu sniedzējiem nodrošināšana (tostarp viegli pārskatāma tirgus dalībnieku saraksta uzturēšana, skaidrojumi par pārrobežu darbības būtību un riskiem)	Tiek skaidrots un popularizēts, kur pieejama informācija par finanšu pakalpojumu sniedzējiem. Tiek nodrošināts, ka šī informācija ir aktuāla un pieejama ikvienam un ir nodrošināta piekļūstamība iedzīvotājiem ar redzes, dzirdes un intelektuālās attīstības traucējumiem. Informāciju saņem arī iedzīvotāji ar zemu digitālo prasmju līmeni un citu prioritāro mērķa grupu pārstāvji. Augošs vietņu apmeklējumu skaits un novērtējums, kas tiek monitorēts un analizēts. Tiek izplatīta informācija masu saziņas līdzekļos, tai skaitā reģionālajos medijos.	Pieejama informācija atbilstošā veidā. Apmeklētības dinamikas (PTAC un FKTK vietņu apmeklējumu skaits) un vietnes informācijas uztveramības un noderīguma dinamikas mērījumi. Izplatīta informācija masu medijos, sasniegtas prioritārās mērķa grupas, tai skaitā ar zemu digitālo prasmju līmeni.	Visi iedzīvotāji un MVU (uzņēmumu vadītāji) Riska grupas: seniori, personas ar funkcionāliem traucējumiem vai zemu digitālo prasmju līmeni	FKTK, PTAC, FM, EM, LFNA, LM	FKTK, PTAC	FKTK, PTAC	Visā FPS īstenošanas periodā

2. Informācijas par negodprātīgiem finanšu pakalpojumu sniedzējiem, krāpnieku uzbrukumiem nodrošināšana sabiedrībai	Tiek izplatīta informācija masu medijos un sociālajos tīklos, uzrunājot visus Latvijas iedzīvotājus, tai skaitā cilvēkus ar zemu digitālo prasmju līmeni, ar redzes, dzirdes un intelektuālās attīstības traucējumiem. Tiek īstenotas informatīvas, izglītojošas kampaņas, tai skaitā izstrādāti informatīvi materiāli. Tiek samazināts krāpšanas gadījumu skaits.	Samazinājies krāpšanas gadījumu skaits. Īstenoto komunikācijas kampaņu skaits.	Visi Latvijas iedzīvotāji	FPDG, LFNA, IM Informācijas centrs, Latvijas Pašvaldību savienība (LPS)	FKTK, PTAC	FKTK, PTAC	Visā FPS īstenošanas periodā
---	---	--	---------------------------	---	------------	------------	------------------------------

2. darbības virziens. Patērētāju finanšu pratības pilnveidošanas pieeju noteikšana un sekmēšana finanšu pakalpojumos un produktos

Uzdevumi	Sasniedzamie rezultāti	Snieguma rādītāji	Mērķa grupas	Iesaistītās puses	Atbildīgā(-ās) institūcija(-as)	Resursi un to avots	Īstenošanas laiks
1. Finanšu pakalpojumu un produktu komunikācijas (tostarp e-produktu, kā arī sociālo tīklu mārketinga un komunikācijas) formu, kanālu un satura monitorēšana un uz produktu lietotāju finanšu pratības pilnveidi orientētu pieeju sekmēšana	Regulāri veikti finanšu sistēmas stabilitātes, finanšu institūciju, to piedāvāto produktu un komunikācijas uztveres mērījumi, tostarp, novērtējot gan pieejamību, gan pievilcību. Tiek pievērsta uzmanība produktu klāstam un pieejamībai, tai skaitā iedzīvotājiem ar zemu digitālo prasmju līmeni, redzes, dzirdes un intelektuālās attīstības traucējumiem. Tiek pievērsta uzmanība ilgtspējas aspektu atspoguļojumam finanšu pakalpojumu komunikācijā un tā efektivitāte u.c. Īpašs fokuss: regulāri veikts atsevišķa profila finanšu institūciju (bankas, patēriņa kredītu kompānijas, apdrošināšanas kompānijas) uztveres novērtējums. Regulāri veikti ekspertu vērtējumi par finanšu institūciju produktiem un komunikāciju par to atbilstību no finanšu pratības līmeņa un uz ilgtspēju orientētu risinājumu sekmēšanas viedokļa.	Izveidots uztveres mērījumu modelis. Pieaugoši finanšu institūciju pieejamības un pievilcīguma rādītāji. Pieaugoši ekspertu novērtējuma rādītāji par Latvijas finanšu sektora dalībnieku produktiem, mārketingu un komunikāciju finanšu pratības sekmēšanas aspektā.	Visi Latvijas iedzīvotāji un MVU (vadītāji, uzņēmēji)	FKTK, FM, LFNA, PTAC, LAA, AII un ZPI	PTAC, tirgus dalībnieki	PTAC, tirgus dalībnieki	Visā FPS īstenošanas periodā

2. Pieejamāku datu par pensiju uzkrājumu un paredzamo pensijas apmēru nodrošināšana iedzīvotājiem	Portālā Latvija.lv izveidota elektroniska pieeja informācijai par 3. pensiju līmeni uzkrāto līdzekļu un iemaksu apmēru, nodrošinot, ka vienkopus pieejami dati par 1., 2. un 3. pensiju līmenī uzkrāto līdzekļu un iemaksu apmēru.	Pieejama vietne, kurā vienkopus atrodami dati par visu triju pensiju līmeņu uzkrātajiem līdzekļiem un iemaksu apmēru. Pieaugošs vietnes lietotāju skaits.	Visi Latvijas iedzīvotāji	FM, LM	VARAM	FM, LM, VARAM	2023
3. Finanšu pakalpojumu sniedzējiem un produktu izstrādātājiem paredzētu īpašu dizaina domāšanas mācību kursu sagatavošana un īstenošana, lai integrētu finanšu pratību finanšu produktu un pakalpojumu veidošanā	Izveidoti tālākizglītības mācību kursi par dizaina domāšanas pieejas izmantošanu, integrējot finanšu pratības pilnveides principus finanšu produktu un komunikācijas rīku izstrādē.	Izveidoti kursi. Pieaugošs kursu apmeklētāju skaits un augsts to novērtējums.	Finanšu pakalpojumu sniedzēji	LFNA, finanšu pakalpojumu sniedzēji, AII un ZPI	AII	AII un kursu apmeklētāji, finanšu pakalpojumu sniedzēji	Visā FPS īstenošanas periodā

3. darbības virziens. Finanšu pakalpojumu sniedzēju iesaiste digitālās finanšu pratības situācijas uzlabošanā, sekmējot labāku iekļautību

Uzdevumi	Sasniedzamie rezultāti	Snieguma rādītāji	Mērķa grupas	Iesaistītās puses	Atbildīgā(-ās) institūcija(-as)	Resursi un to avots	Īstenošanas laiks
Digitālās finanšu pratības situācijas uzlabošana, sekmējot finanšu pakalpojumu sniedzēju pieeju pilnveidošanu šajā jomā	Izveidoti digitālās pratības veicināšanas labās prakses piemēru apkopojumi un izstrādāts to ietekmes novērtējuma modelis. Tiek apkopoti arī starptautiskie labās prakses piemēri. Veiktais apkopojums tiek popularizēts finanšu pakalpojumu sniedzēju vidū.	Izstrādāti labās prakses piemēru apkopojumi un veikts to novērtējums. Modeļos identificēta pieaugoša efektivitātes tendence. Pieaugošs finanšu pakalpojumu sektora dalībnieku skaits ir iepazinies ar digitālās pratības labās prakses piemēriem un atzinis šo pieredzi par noderīgu.	Visi iedzīvotāji, mērķa grupas ar augstāku finanšu iekļaušanas risku	AII, FKTK, LFNA, VARAM, IZM, PTAC	LFNA	FPDG u.c. papildu finansējums	Visā FPS īstenošanas periodā

4. darbības virziens. Finanšu vides ietekmes uz finanšu pratības statusu analīze efektīvas rīcībpolitikas veidošanai

Uzdevumi	Sasniedzamie rezultāti	Snieguma rādītāji	Mērķa grupas	Iesaistītās puses	Atbildīgā(-ās) institūcija(-as)	Resursi un to avots	Īstenošanas laiks
Latvijas finanšu vides ietekmes uz finanšu uzvedību pētīšana, nosakot gan finanšu vides faktorus ar lielāko ietekmi, gan atsevišķu jomu (piemēram, nodokļu regulējuma) ietekmi uz finanšu uzvedību, lai sagatavotu ieteikumus politiku veidotājiem	Izstrādāts un aprobēts modelis finanšu vides faktoru un notikumu ietekmes uz finanšu uzvedību noteikšanai (balstās uz finanšu uzvedības novērtējumu, mērķa grupu aptauju, ekspertu vērtējumu).	Izveidots modelis finanšu vides faktoru un notikumu ietekmes uz finanšu uzvedību noteikšanai. Sagatavoti ieteikumi politiku veidotājiem.	Politiku veidotāji, FPDG	All	All	All un piesaistītais finansējums	Visā FPS īstenošanas periodā

Trešais mērķis. Finanšu pratības stratēģiskās plānošanas ietekmes palielināšana, sasaistot to ar valsts stratēģiskās plānošanas dokumentiem un plašāk un efektīvāk iesaistot ieinteresētās puses

Pārvaldīt finanšu pratības pilnveidošanas stratēģisko plānošanu Latvijā, kas tiek īstenota ieinteresēto pušu sadarbībā, balstās pasaules pieredzē un pētniecībā un kas sekmē arvien augstāka līmeņa finanšu kompetenču veidošanos, ilgtspējīgu finanšu pratības kultūru, kā arī digitālo finanšu pratību atbalstošu un vienlaikus iekļaujošu finanšu vidi.

1. darbības virziens. Finanšu pratības pilnveidošanas stratēģiskā plānošana un rīcībpolitikas veidošana valsts līmenī ar augstākā izpildvaras līmeņa atbalstu, efektīvi koordinējot to ar citiem saistītajiem sociālo, ekonomisko, kultūras un izglītības politiku mērķiem un uzdevumiem

Uzdevumi	Sasniedzamie rezultāti	Snieguma rādītāji	Mērķa grupas	Iesaistītās puses	Atbildīgā(-ās) institūcija(-as)	Resursi un to avots	Īstenošanas laiks
FPS sasaiste ar NAP, FSAP un citiem valsts līmeņa plānošanas dokumentiem to veidošanas un īstenošanas procesā	Nodrošināta izstrādātāju sadarbība FPS, NAP un FSAP sagatavošanas un īstenošanas procesā.	Ekspertu vērtējumā atbilstoša FPS sasaistes pakāpe ar NAP, FSAP u.c. politikas dokumentiem.	Politiku plānotāji	FPDG kopumā, īpaši FKTK, FM, PTAC, LB, IZM, EM, LM, LFNA, LAA	FKTK	FKTK	Visā FPS īstenošanas periodā

2. darbības virziens. Finanšu pratības stratēģijas veidošanas un īstenošanas efektīvas koordinēšanas un iesaistīto pušu sadarbības nodrošināšana

Uzdevumi	Sasniedzamie rezultāti	Snieguma rādītāji	Mērķa grupas	Iesaistītās puses	Atbildīgā(-ās) institūcija(-as)	Resursi un to avots	Īstenošanas laiks
1. FPDG darbības turpināšana, tās organizētajām aktivitātēm piesaistot citas iesaistītās puses (politiku veidotājus, finanšu tirgus dalībniekus, NVO, izglītības un pētniecības iestādes u.c.)	FPDG turpina darbu FPS īstenošanas periodā, plašāk iesaistot ieinteresētās puses. Ik gadu tiek izveidots FPS īstenošanas gada rīcības plāns, kurā tiek apzinātas plānotās aktivitātes un pieejamie resursi finanšu pratības jomā.	Notiek FPDG aktivitātes. Ik gadu izveidots Finanšu pratības stratēģijas īstenošanas gada rīcības plāns. Pozitīva dinamika Latvijas iedzīvotāju finanšu pratības aptaujā.	Visas ieinteresētās puses	FPDG un citas ieinteresētās puses	FKTK	FKTK	Visā FPS īstenošanas periodā
2. Atvērtu inovāciju principa izmantošana FPDG, atsevišķu jautājumu risināšanā iesaistot tieši mērķa grupu interešu pārstāvjus u.c.	Plašāka ieinteresēto pušu un resursu piesaiste.	Kopējais FPDG koordinētajās aktivitātēs iesaistīto pušu pārstāvju skaits. Jaunradīto projektu un iniciatīvu skaits. Noteiktajiem uzdevumiem piesaistītie resursi.	Visas ieinteresētās puses	FPDG, mērķa grupu pārstāvji (NVO), LPS un Plānošanas reģionu administrācijas	FKTK	FKTK	Visā FPS īstenošanas periodā

3. darbības virziens. Globālās pieredzes (OECD, ES institūciju u.c.) integrēšana finanšu pratības rīcībpolitikā, tostarp zinātniski pētniecisko aktivitāšu šajā jomā izmantošana

Uzdevumi	Sasniedzamie rezultāti	Snieguma rādītāji	Mērķa grupas	Iesaistītās puses	Atbildīgā(-ās) institūcija(-as)	Resursi un to avots	Īstenošanas laiks
1. Dalība OECD un ES līmeņa finanšu pratības politikas pilnveides un pieredzes apmaiņas aktivitātēs, kā arī kopējos dalībvalstu apsekojumos un pētījumos	Regulāra dalība OECD un citu starptautisko organizāciju aktivitātēs.	Atbilstība, vērtējot iesaisti Latvijai nozīmīgākajās OECD u.c. starptautisko organizāciju finanšu pratības politikas pilnveides aktivitātēs un pētījumos (pašnovērtējums).	Politiku veidotāji	Politiku veidotāji, LB	FKTK, FM, PTAC, LFNA	FKTK, FM, PTAC, LFNA	Visā FPS īstenošanas periodā
2. Iesaistīto pušu (AII, ZPI) finanšu pratības stratēģijas mērķiem un uzdevumiem pakārtotu pētījumu īstenošana un šos pētījumus sekmējošu sadarbības un atbalsta aktivitāšu veicināšana	FPS īstenošanā nozīmīgāko pētījumu veikšana, FPS kontrolei svarīgu modeļu izstrāde.	Latvijā veikto pētījumu skaits un nozīmīgums FPS īstenošanas kontekstā (FPDG ekspertu vērtējumā).	AII	AII, FPDG pārstāvji	AII	AII, citi piesaistītie resursi	Visā FPS īstenošanas periodā